

תורה ודעת

חודש טבת תשע"ד

גליון 174

יו"ל ע"י 'קהל עדת ירושלים'

בגליון

משיחות רבינו הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א
בימי החנוכה תשע"ד

ביאורי עניינים

שלבי השראת השכינה בארץ שני תקופות בימי בית שני

העבודה - 'ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך'.

ונראה שמשום כך נסתבב מאת ה' שהנצחון יהיה על ידי החשמונאים הכהנים, מכיוון שהם משרתי ה' הממונים על עבודת בית המקדש.

וכבר האריך בזה הב"ח ריש הלכות חנוכה, והביא מדברי המדרש שהיוונים גזרו על העבודה בבית המקדש. והיינו משום שעיקר המלחמה מצד היוונים היתה על קדושת ישראל ומעלתם המיוחדת שהשכינה שורה בתוכם, וכמו דאיתא בחז"ל שגזרו - 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל' (בר"ר ב, ה). ולכן שמו להם למטרה להשבית את עבודת ה' בבית המקדש, ופרצו בו י"ג פרצות, והעמידו צלם בהיכל, ושיקצו את המזבח. כי ביטול העבודה בבית המקדש היה סמל למלחמתם על המציאות הנעלית של קדושת ישראל, וכמו שכתוב - 'וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם' (יחזקאל לז, כח). המשך בעמוד הבא

ימי החנוכה אשר נקבעו להודות ולהלל לה' על התשועה הגדולה שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, נראה כי עיקר קביעתם היה על חידוש העבודה בבית המקדש, וזה מוכח מהא שקבעו חז"ל לקרוא לימים הללו 'חנוכה' על שם חנוכת המזבח וחזרת העבודה לבית המקדש (אור זרוע ח"ב סימן שכא, שבלי הלקט סימן קעד, דרכי משה סימן תרעא, מהרש"א שבת כא:).

ויתר על כך יש להוכיח כן ממה שבקריאת התורה שתיקנו חז"ל לקרות בימי החנוכה, לא בחרו פרשיות העוסקים בעניין הניסים שעושה ה' לישראל, אלא קבעו לקרוא בפרשת 'חנוכת המזבח', הרי שזהו 'עניינו של יום' בימים אלו.

וכן מעצם הדבר שקבעו חז"ל לציין את נס חנוכה על ידי הדלקת נרות לזכר נס המנורה, הרי שראו את עיקר הנצחון בחזרת העבודה לבית המקדש.

ומטעם זה תיקנו בנוסח 'על הניסים' להאריך בעניין זה של חינוך הבית וחזרת

ביאורי עניינים

שלבי השראת השכינה בארץ - שני תקופות בימי בית שני משיחות רבינו שליט"א

א

בעניינא דיומא

גדר תענית 'עשרה בטבת' מתורתו של רבינו שליט"א

ט

חכמה ומוסר

גילוי מלכות ה' על ידי האדם הכרה, ציות, צלם אלוקים מתוך שיחות רבינו שליט"א

,

חקר ועיון

סדר הוצאת והכנסת ספר תורה (ג) הרב חיים יצחק פרוש

יא

בירורי הלכה

אסיפת פירות שנתפזרו בבית, בשבת ויו"ט הרב יואל יעקב פרידמן

יד

הודעות

ניתן להאזין

לשיעורי רבינו שליט"א

בקול הלשון (לשה"ק) בטלפון 03-6171111

הודעה משמחת

הננו להודיע כי ניתן להתעדכן בכל יום חמישי אם רבינו שליט"א מוסר את שיעורו הקבוע בליל שישי

במספר טלפון 02-567-28-32

השיחה מועברת לתא קולי ואח"כ תושמע ההודעה. נ.ב. נא לשים לב לתאריך ההודעה שתושמע בהקלטה

טלפון המערכת: 050-4141741

טנא מלא ברכות

ברכת מזל טוב חמה ולבבית שלוחה בזה

לכבוד מורינו ורבינו שליט"א

ולבנו הרה"ג רבי אלימלך מינצברג שליט"א

לרגל שמחת הולדת הנכדה/הבת במז"ט

יהא רעווא משמיא שיזכו לרוות ממנה ומכל משפחתם רוב נחת דקדושה ויארץ ה' ימיו על ממלכתו להנהיגנו, ולהפיץ מעיינות תורתו הברוכים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא הרחבת הדעת וכל מילי דמיטב.

קהל עדת ירושלים

ביאורי עניינים

המשך מעמוד הקודם

נשגב ונעלה שעושים בשבת את **יום ה'**, יום שבו שבת ה' ממלאכת הבריאה וקדשו לשמו. ואדרבה הוא יום שבו פורשים מענייני העולם ועוסקים אך ורק בענייני ה'.

וכמו כן התחדשות הלבנה, אשר הוא דבר טבעי בעולם, וישראל מקדשים אותו ועושים אותו יום קדוש לזכרון וכפרה ולהקריב בו אשה לה'.

ורעיון נשגב זה שעם ישראל מקדשים את החומר ומגלמים את הקדושה גם בארץ ובטבע העולם, הוא שטרד את עולמם של מלכות יון הרשעה, אשר דגלו בהשקפה הרואה את העולם כולו חולין ומנוער מכל קדושה, עולם שבו אין משתקף כל הד למציאות ה'. ולכן נלחמו וכיוונו את עיקר מאבקם בשבת הישראלית, והחודש הישראלי, וברית הקודש החתום בבשר הגוף הישראלי, ששלושת דברים אלו מבטאים שעם ישראל מקדשים לה' גם את כל ענייני הארץ.

*

ובנוסח על הניסים תיקנו - 'מסרת גבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים, טמאים ביד טהורים, רשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך'.

והנה מה שאומרים 'גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים', הכוונה בזה לתאר גודל הנס, אולם המשך הדברים 'טמאים ביד טהורים וכו' אינו המשך לזה, אלא הוא נתינת טעם מדוע נצחו המעטים והחלשים את הרבים והחזקים, מכיון שהיו טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וכו'.

ונזכרו בזה שלשה מעלות שמחמתם זכו החשמונאים לנצח את היוונים - א. טהורים. ב. צדיקים. ג. עוסקי תורתך, ונראה שהם שלשה מדריגות בקדושת ישראל, זו למעלה מזו.

המדריגה הראשונה היא 'טהורים', כלומר קדושת הגוף של ישראל, דהיינו התכונות והמידות הטבועות בנפש האדם, שבזה מתייחדים ישראל בטהור מידותיהם ואצילות תכונותיהם, לעומת ה'טמאים', היוונים המושחתים בעצם טבעם.

המדריגה השנייה היא 'צדיקים', והיינו הקדושה שזוכים לה ישראל על ידי שהם זהירים וזריזים במעשי המצוות בפועל, ובהם הם מזדככים ומרוממים את אישיותם למדרגה רמה וכדכתיב 'ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלוקיכם', לעומת ה'רשעים' שהם האנשים המרבים לחטוא וסאתם מלאה עוונות ופשעים.

והמדריגה השלישית היינו 'עוסקי תורתך' שזה המעלה העליונה והיא הקדושה המרוממת את האדם על ידי עסקו בתורת ה' ואור התורה מאיר בקרבו. לעומת 'זדים' שהם הרשעים החוטאים בזדון ובמעל, [והיינו שאין חטאיהם לתאבון, אלא כאילו יש להם 'שיטה' בזה, והוא ההיפך מעוסקי התורה שמשכילים להבין את האמת].

ובגין שלש קדושות אלו שיש בעם ישראל, זכו לנס הנפלא של 'גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים'.

*

והנה הביטוי לקשר העליון והנשגב של הקב"ה עם כנסת ישראל, הופיע בכמה אופנים וצורות. ובמשך הדורות מאז יציאת מצרים ועד ימות המשיח במהרה בימינו, חלים שינויים בסגנונו ובאופן אשר על ידם באה לידי ביטוי ההופעה האלוהית בקרב העם היהודי.

כי בתחילת הדרך כאשר החלה מציאותו של עם ישראל בעת שגאלם

ולכן כאשר נצחום עיקר משמעות הניצחון היינו שיש שכינה בישראל. ולכן עשה להם ה' את הנס דווקא במנורה, כי המנורה יש בה תמיד עניין מיוחד זה כאיתא בחז"ל שהמנורה היא 'עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל' (שבת כב:), והיינו על ידי זה שהנר המערבי היה דולק כל יום בנס. והנה בכל הזמנים העדות היא על ידי הנר המערבי, ובזמן ניצחון החשמונאים היתה עדות המנורה כפולה ומכופלת שכל שבעת הנרות דלקו שמונת ימים בנס, והיה זה בכדי לחזק את ההכרזה והעדות שהשכינה שורה בישראל.

*

ובספר 'בן מלך חנוכה', ביארנו שהטעם שכיוונו היוונים את עיקר גזירותיהם על מצוות 'שבת חודש ומילה' (מגילת אנטיוכוס, מובא במעשה רוקח על הרמב"ם הלכות חנוכה), היינו משום שהמערכה היתה האם יש שכינה בישראל, ומצוות אלו הרי הם אות על קדושת ישראל, ומסמלות ומבטאות מעלה עליונה זו בעם ישראל, עיי"ש.

ונראה עוד, דמצוות 'מילה' מבטאת שאפילו הגוף יש בו קדושה, והוא **חותם בנשנו**, דמשמעותו שאפילו עצם הגוף של בני ישראל הוא מקודש, וכלשון הברכה בברית מילה 'אשר קדש ידך מבטך', כלומר שעוד בטרם קיום המצוות יש בעם ישראל קדושה המוטבעת בעצם מציאותם, בעדינות נפשם ובתכונותיהם האצילות, בטהור מידותיהם וביושר לבבם, וכפי נוסח התפילה ביו"ט - 'אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו מכל הלשונות', כלומר שיש רוממות בעם ישראל עוד לפני השלב של 'וקדשתנו במצוותיך וקרבתנו לעבודתך'.

וכמו כן במצוות 'שבת' ו'חודש', מתבטא קדושתן של ישראל, שהרי מציאות השבת ומציאות ראש חודש הם עניינים השייכים לכל באי העולם, כי שבת הוא היום שמבטא את בריאת העולם, וכמו כן חודש הוא יום התחדשות הלבנה שהוא מאורע מציאותי בעולם. ואכן לעתיד לבוא כתיב 'והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' (ישעיה סו, כג), כי שני ימים אלו קשורים לבריאה ושייכים לכל באי העולם לבוא בהם להשתחוות לה'.

אמנם עם ישראל עושים את השבת במדריגה שונה לגמרי, שאינם עושים אותו מצד 'יום הבריאה' אלא מצד 'יום ה'' כי יום זה שבו שבת ה' ממעשי הבריאה, קדשו לשמו וכדכתיב 'ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו', וכלשון התפילה 'אתה קדשת את יום השביעי לשמך'. וכן קבע את היום הזה לכבודו, וכמו שתיקנו בברכת יוצר 'לא-ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו, תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת, זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת א-ל מכל מלאכתו'. ולכן עם ישראל מייחדים את היום הזה לה', ועוסקים בו רק בענייני כבוד ה' ומציינים ביום זה את מלכות ה' בעולם, וכנוסח התפילה 'שמחו במלכותך שומרי שבת'. ולכן שבת הוא אות על קדושת ישראל, וכדכתיב 'אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם' (שמות לא, יג). ועיין מה שביארנו בזה באורך בספר 'בן מלך - שבת קודש'.

[וגם אומות העולם בזמננו שעושים יום מנוחה אחת בשבוע או ביום השישי או ביום הראשון, כדי לציין את **יום בריאת העולם**, קבעו אותו או ביום השישי כשהסתיימה הבריאה או ביום הראשון כשהתחיל הבריאה, אבל להבדיל בין חול לקודש, עם ישראל עוסקים בעניין

חשיחות רבינו שליט"א בימי החנוכה תשע"ד

כלומר 'ימות המשיח', שבהם יהיה גילוי אור השכינה בשיא פיסגתו. ומכיון שלא זכינו אזי נפסק אור היום עד שיבואו ימות המשיח. אלא שבימי נס חנוכה זכו לניצוצות מאור היום כמו שיבואר להלן.

והנה בכל ימי הגלות אף שנפסק אור היום וחזר להיות בחינת לילה, בכל זאת בעומק יש להחשיבו כיום כי בבחינה מסויימת מתקיימת בו הארה מאור היום, אלא שאור זה חבוי, ונגלה רק למעמיקים להתבונן, והיינו מה שאמרו חז"ל - 'אדרבה הן הן נוראותיו הן הן גבורותיו שכובש את כעסו ונותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות' (יומא סט: ילקו"ש דברים רמז תתנו).

וידועים דברי היעב"ץ בסידורו (סולם בית אל חווק ב') שכתב - 'מי שיעיין ביחוד עניינו ומעמדנו בעולם, אנחנו אומה שה פזורה... מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לרשינו... גם לא יכלו לנו לאבדינו ולכלותינו... חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה ה' יתברך לאבותינו במצרים ובמדבר ובראשית ישראל, וכל מה שארך הגלות יותר נתאמת הנס יותר ונדע מעשה תקפו וגבורתו'.

*

ויש להבחין שבמקביל להנהגת והשגחת ה' על ישראל שהיתה תחילה שמיימית, ומתקופה לתקופה היא נעשתה יותר טבעית ויותר נטועה בתוככי טבע העולם, כמו כן ישנם בעולם עוד כמה דברים שיש בהם מהלך זה, דהיינו שבתחילה היו שמיימיים ומציאותם בארץ היתה באופי ארעי, וככל שהדורות מתקדמים, ההארה האלוקית שבהם מתקבלת באופן טבעי ויותר קבועה בעולם.

והנה מהלך נפלא זה אנו מוצאים בחמשה דברים כאשר יבואר לפנינו, ואלו הן -

א. אופי ההנהגה העליונה ביחס לעם ישראל על ידי שידוד המערכות או בדרך הטבע.

ב. אופי השגת התורה - על ידי נבואה ותורה שבכתב לעומת אור חכמת תורה שבעל פה.

ג. צורת השראת השכינה בבית המקדש.

ד. תוקף קדושת ישראל וקבלת עול המצוות עליהם.

ה. יחס אומות העולם לישראל ולבית המקדש.

ונבאר בזאת כיצד כל אחד מחמשת דברים אלו הלך והתפתח במשך הדורות, מהדרגה השמיימית אל הדרגה הארצית והטבעית.

א. הדבר הראשון כבר נתבאר בארוכה, שבתחילה היתה הנהגת ה' עם ישראל ניסית ושמיימית, וככל שעברו הדורות היא נעשתה יותר טבעית, ובתוך הטבע בעצמו פועלת הנהגה עליונה למען הצלחת עם ישראל ועליונותו.

ב. הדבר השני שחל בו שינוי בצורת השפעתו במשך הדורות, הוא אופי השפעת התורה מהקב"ה לישראל, שבתחילה היה זה באופן שמיימי, והיינו שהיה נתינת התורה באופן של נבואה. ובארבעים שנה שהיו במדבר, קיבלו ישראל את התורה באופן של שמיעת קול ה' מן השמים על ידי משה רבינו, אשר הוא איש האלוקים אשר עלה למרום ודיבר ה' עמו פנים אל פנים, ובשנים הללו נכתבה התורה שבכתב. והיתה התורה בישראל תורה שמיימית, נשגבת מבינתם. ואחר כך כשבאו לארץ גם היה דבר ה' לעמו על ידי קול הנבואה, אך כבר לא

ה' ממצרים ולקחם גוי מתוך גוי, היה זה על ידי ניסים ונפלאות ושידוד מערכות הטבע, כאשר הביא על המצרים עשרה מכות על-טבעיים ובקע את הים והעביר את ישראל בתוכו בחרבה, הוריד להם לחם מן השמים והוציא להם מים מן הסלע, והלכו במדבר שמים ובכל זאת - 'לא חסרת דבר'. שכל אלו הם שבירת סדרי עולם, בכדי להביא את המציאות האלוקית אל העולם. ובמיוחד התבטא דבר זה בענני הכבוד שהקיפו את ישראל במדבר, שהרי עננים הם גרמי שמים, וזה מבטא שבני ישראל היו מוקפים בתוך הוויה שמיימית.

ומשמעות דבר זה היינו שקיומם של עם ישראל בעולם אינה טבעית, כלומר שמציאות העולם עדיין אינה מאפשרת את קיומו של עם ישראל בארץ בדרך הטבע. ועצם הדבר שהיו נמצאים במדבר שאינו מקום ראוי ליישוב משמעותו שבדרך הטבע אין לעם ישראל מקום בעולם.

אמנם כשנכנסו לארץ ישראל, אף שהמשיכה עמהם ההנהגה העליונה ללוותם ולהשגיח עליהם בכל צרכיהם, אך היה זה כבר מעוגן בדרך הטבע, ובמקום ירידת המן זכו לברכת ה' בגשמי הארץ ואכלו את מזונם מן הארץ וחרשו וזרעו כדרכו של עולם.

וכן המלחמות עם אומות העולם, הרי במצרים ה' נלחם להם, וכדכתיב ה' ילחם לכם ואתם תחישון' (שמות יד, יד), אבל בכיבוש הארץ למרות שזכו לניסים על טבעיים כמו נפילת חומות יריחו, שמש בגבעון דום, מן השמים נלחמו עם סיסרא, וכן במלחמת סנחריב, בכל זאת היו עם ישראל לוחמים בעצמם עם אויביהם. ומני אז, בכל דור ודור קיומו של עם ישראל בעולם הלך ונעשה יותר טבעי ויותר ארצי.

והנה אף שיש בזה פחות גילויים עליונים ושמיימיים, אבל מאידך דבר זה מוכיח שהמציאות הארצית כבר משלימה עם נוכחותו של עם ישראל, ומאפשרת את קיומם בדרך טבעית כדרכו של עולם. והאור האלוקי הגלום בכנסת ישראל כבר מתקבל בתוככי העולם באופן יותר טבעי.

ואחר כך כאשר בעוונותינו חרב בית ראשון, אף שבטלה נבואה מישראל והיה הסתר פנים, אך באותה עת החל המצב החדש, דהיינו שעם ישראל יוכל להתקיים בעולם באופן טבעי.

והנה כל שינוי מצב נעשה בהדרגה, ואכן גם אחר חורבן בית ראשון עדיין היו קצת גילויים עליוניים מסגנון ההנהגה העל-טבעית שהתקיים מאז יציאת מצרים, כמו הניסים והגילויים שאירעו ליחזקאל ולדניאל וחנניה מישאל ועזריה, אמנם גילויים שמיימיים אלו הלכו ופחתו עם כל דור ודור.

והנס האחרון שהיה סיוע לתקופת הניסים מסוג זה היה נס פורים, וכמו דאיתא בחז"ל 'למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים' (יומא כט:). ואכן בנס פורים לא היה שידוד מערכות אלא בתוך הטבע עצמו ראו את יד ה'.

ועיין בספר 'יערות דבש' (ח"ב דרוש ב, וכן בפירושו על המגילה) שכתב שלכאורה זה תמוה לומר שסוף כל הניסים זה סוף כל הלילה, שהרי ניסים הם גילוי שכינה, שלזה מתאים שם 'יום', ולפי דברינו מבואר שפיר שמאז ואילך החלה ההנהגה האלוקית לשרור בתוך הטבע, ולכן דווקא אז נחשב שהתחיל אור היום. ונס פורים שהיה נס קרוב לטבע הוא כבר אילת השחר, דהיינו שורש והתחלת אור היום. והבן.

[ואילו זכינו היה אור היום הולך וחזק עד שהיה מגיע 'זריחת השמש',

ביאורי עניינים

המשך מעמוד הקודם

בדרגת הגילוי של משה רבינו.

ובדורות המאוחרים זכו ל'תורה שבע"פ', דהיינו שיש בכוחנו להבין ולהשכיל את תורת ה', והלכות התורה נקבעים על פי סברת הלב של חכמי ישראל אשר בארץ, וכמו שאמרו 'תורה דלילה' (קידושין לב:).

והנה התחלת גילוי אור תורה שבעל פה היה כבר בימי שלמה כמו שאמרו בגמרא - 'דרש רבא מאי דכתיב 'ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם ואיזן וחקר תיקן משלים הרבה', 'לימד דעת את העם' - דאגמריה בסימני טעמים, ואסברה במאי דדמי ליה, 'ואיזן וחקר תיקן משלים הרבה' - אמר עולא אמר רבי אליעזר בתחילה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים עד שבא שלמה ועשה לה אזנים' (עירובין כא:).

ובמדרש - 'עד שלא עמד שלמה לא היה אדם יכול להשכיל דברי תורה, וכיון שעמד שלמה התחילו הכל סוברין תורה' (שיר השירים רבה פרשה א פסקה ח).

אמנם עיקר התפתחות תורה שבע"פ היה בימי בית שני והתעצם ביותר בשנות הגלות. כי בתחילת ימי בית שני היתה הרחבה גדולה בחלק ה'ארצי' של התורה דהיינו אור 'תורה שבעל פה', על ידי עזרא הסופר שעליו נאמר - **כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט** (עזרא ז). **ויבינו במקרא ושום שכל** (נחמיה ח). ואמרו - **כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים** (שקלים ה א).

וידועים דברי המדרש 'פרקי היכלות' (פכ"ז) - **אמר רבי ישמעאל כך אמר רבי עקיבא משום רבי אליעזר הגדול, מיום שניתנה תורה לישראל ועד שנבנה הבית האחרון תורה ניתנה, אבל הדרה ויקרה כבודה וגדולתה ותפארתה וכו' זיוה וזיותה וכו' לא ניתנו עד שנבנה הבית האחרון.** ושם (פכ"ט) - **רז יצא מבית גנזי וסתר ערמה מאוצרותי לעם אהוב אני מגלה להם גנוזי מימות עולם ומימי בראשית להם מתוקן ולא עלתה על לבי ליתנו לכל הדורות הללו מימות משה ועד עכשיו לדור הזה היה שמור להשתמש בו עד סוף כל הדורות וכו', ועל אותה שעה הוא אומר 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון'** (חגי ב).

ומאז ואילך הלך והתעצם והתגבר אור תורה שבע"פ, וקמו אז דורות תנאים, דורו של רבי עקיבא וחבריו ודורות האמוראים, שעליהם אמרו חז"ל - 'דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו, וכל יקר ראתה עיני' (איוב כח) זה רבי עקיבא וחבריו' (במדב"ר יט, ו). ובמקו"א הארכנו בזה.

ג. צורת השראת השכינה במקדש - במשך הדורות היתה התחזקות והתבססות בצורת בניין 'בית המקדש', שהוא מקום השראת השכינה בארץ. שבתחילה היתה השכינה מתהלכת באוהל ובמשכן, ואחר כך נקבעה בבית של קבע. והיו בזה כמה שלבים, שבמדבר היה המשכן באוהל של קרשים ויריעות, ואחר כך כשבאו לארץ נבנה המקדש בשילה באופן של בית אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה.

עד שבימי שלמה זכו הן בזה שהשראת השכינה כבר קבעה את מקומה בבית אבנים, והן במה שנקבע מקום זה בקדושה עולמית, וכדכתיב - 'כי בחר ה' בציון אוה למושב לו זאת מנוחת **עדי עד** פה אשב כי אויתיה' (תהילים קלב). שזה מורה על השתרשות ההנהגה האלוקית וקביעותה בארץ. ושלב זה מקביל לדרגת סברת התורה שהיה בימי שלמה, שהכל התחילו סוברין את התורה, כלומר שלב עם ישראל היה כבר יותר מוכן לקליטת החכמה האלוקית של התורה.

ובתקופת בית שני, הנה מצד אחד היה חסר בבית המקדש חמשה דברים של גילוי שכינה כדאיתא בחז"ל - 'חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן ארון וכפורת וקרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים' (יומא כא:), אמנם אף שנחסר מהעולם עוצם הגילוי השמימי והניסי אבל מצד שני אופן השראת השכינה בישראל היה יותר טבעי וארצי. ומקביל להתפתחות התורה שבע"פ שהתרחב מאד בימי בית שני, כאמור.

ביטוי בולט למצב זה ניתן לראות במה שבבית ראשון היה בקודש הקדשים הארון שהיו בהם הלוחות שהם **מעשה אלוקים ומכתב אלוקים**, וכן היו שם הכרובים שמהם יוצא קול הנבואה - **קול שמימי**. לעומת זאת בבית שני במקום הארון והכרובים היה בקודש הקדשים 'אבן השתיה', שהוא שורש הארץ - אבן שממנה נשתת העולם, כדאיתא בגמרא (יומא נד:).

ד. תוקף קדושת ישראל וקבלת עול המצוות עליהם - דהנה בעת יציאת מצרים אמנם קיבלו ישראל את התורה על עצמם במדריגה רמה, ואמרו 'נעשה ונשמע', אולם נתבאר בחז"ל שקבלה זו היתה באופן של כפייה, כדאיתא בגמרא - 'ויתצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא [רש"י: מודעא רבה - שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם - יש להם תשובה, שקבלוה באונס]. (שבת פח:).

ויתירה מזו איתא בתוספתא - 'שבעה גנבין הן וכו'... כשהיו ישראל עומדין על הר סיני **ביקשו לנגוב דעת העליונה** שנאמר כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, כביכול נגנב הוא להם, שנאמר 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו'', אם תאמר שאין הכל גלוי לפניו והלא כבר נאמר '**ויפתוהו בפייהם ובלשוניהם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו**', אע"פ כן 'והוא רחום יכפר וגו' ואומר 'כסף סיגים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע' (תוספתא בבא קמא ז, ג).

אולם בהמשך הדורות היו הלבבות הולכין ומזדככים וכמו שאמרו שם בגמרא - 'אמר רבא אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב (אסתר ט) קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר'.

ובכל דור ודור היה עליה והתפתחות בעניין זה של טהרת הלב וקדושת הרצון הפנימי להתקרב לה' כדאיתא בגמרא - 'שקר החן' - זה דורו של משה, ו'הבל היופי' - זה דורו של יהושע, 'יראת ה' היא תתהלל' - זה דורו של חזקיה. דבר אחר 'שקר החן' זה דורו של משה ויהושע, ו'הבל היופי' זה דורו של חזקיה, 'יראת ה' היא תתהלל' זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה' (סנהדרין כ:).

ה. יחס אומות העולם לעם ישראל - בתחילת הדרך היו אומות העולם מתנגדים לקיומו של עם ישראל ונלחמו בו, ועם ישראל התקיים רק בכח הניסים והפחד שנפל על אומות העולם מההנהגה המופלאה שחולל ה' עמם. וככל שעברו הדורות השלימו אומות העולם עם ישראל והחלו לכבדם. ובימי שלמה שהיה כאמור שלב של התבססות וקביעות השראת השכינה בארץ, גם כן מצינו שאומות העולם השלימו עמו והיה לו שלום עם חירם מלך צור, ומלכת שבא באה ממרחקים לכבדו. ומשמעות הדבר שבתחילה העולם לא הסכים עם קיומו של עם ישראל וההנהגה העליונה נלחמה עם העולם כדי לתת להם קיום,

חשיחות רבינו שליט"א בימי החנוכה תשע"ד

נפלא ביותר. [וכן ביארו בספרים הא דאיתא שלעתיד לבוא ישנו 'יין המשומר בענביו', דהיינו שהיין משומר בענבים עצמם, וכמו כן הכוחות המופלאים שבעולם טמונים בחלקי הבריאה עצמם].

ב. השפעת התורה בישראל תהיה באופן ארצי בחינת 'תורה דיליה' בצורה נשגבה, ואף שנתבאר שבימי בית שני ואחר כך בזמן הגלות היתה התרחבות גדולה בהשגת תורה שבע"פ, אמנם בימות המשיח יזכו למדריגה מופלגת ונשגבה של השגות בתורה, עד כדי כך שאמרו חז"ל - 'תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח' (קהלת רבה יא, ז).

ועוד שבכל ימות העולם הזה לא זכו למדריגות רמות בתושבע"פ אלא יחידי סגולה בני העליה, וגם להם נצרך לזה יגיעה גדולה כמו שאמרו במדרש תנחומא - 'שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה' (פרשת נח ג). אבל בימות המשיח יזכו לזה כל עם ישראל למגדולם ועד קטנם, וגם ישיגו זאת בלי כל יגיעה אלא [בזכות מסירות הנפש של כל הדורות] יגיעו מאליהם לדרגה זו, שליבם ישיג מעצמו את התורה והלכותיה, וכדכתיב 'נתתי תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה' (ירמיה לא, לא), כלומר, שכמו שהנהגה האלוקית תהיה אז קבועה וטבועה בטבע העולם, כמו כן תהיה התורה בעת ההיא קבועה וטבועה בלבם של ישראל. ועל מלך המשיח נאמר - 'ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה', והריחו ביראת ה', ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח' (ישעיה יא, ב). ודרשו חז"ל 'דמורח ודאין' (סנהדרין צג:).

ג. בעניין השראת השכינה בבית המקדש כתיב - 'והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים' (ישעיה ב, ב). ויותר מזה שבעת ההיא, עם ישראל בעצמם יהיו בבחינת בית המקדש, וכדכתיב - 'והיה משכני עליהם והיית להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם' (יחזקאל לז, כז). וכן כתוב - 'בימים ההמה נאום ה' לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וגו' (ירמיה ג, טז). וברשי"י - 'כי כל כניסתכם תהא קדושה ואשכון בה כאלו הוא ארון'. כלומר שמכיון שהשכינה תהיה שורה על כל אחד ואחד לא יציינו את חשיבות הארון. **ד.** וכמו כן העניין של קבלת המצוות וקדושת עם ישראל, הרי מפורש בתורה שלעתיד לבוא יהיה התעלות בעניין זה במידה מופלגת מאד - 'ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך. - ואתה תשוב ושמעת בקול ה', ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום' (דברים ל, ו-ח). וכן כתיב - 'ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם, והסירותי את לב האבן מבשרכם, ונתתי לכם לב בשר, ואת רוחי אתן בקרבכם, ועשית את אשר בחוקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם' (יחזקאל לו, כו-כז).

וידועים דברי הרמב"ם (הלכות מלכים פרק יב הלכה ד-ה) 'לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם וכו', ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה וכו'. ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים, וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'.

ה. יחס האומות לישראל מתואר בנביאים כיצד בימות המשיח יכבדו כל האומות את עם ישראל, ולא בצורה של פחד ולחץ חיצוני כמו שהיה ביציאת מצרים ששלחום מאימת החרב הנטויה, וגם כל האומות נפל עליהם אימתה ופחד, אבל בימות המשיח יכרעו לפני ישראל מתוך

ובמשך הדורות העולם מקבל את מציאותם, וההשגחה האלוקית משתלבת בתוככי העולם. ובבית שני כבר כורש מלך פרס בעצמו קרא לבני ישראל לעלות לירושלים וציוה לבנות את בית המקדש.

*

והנה אף שהדבר הזה הוא מעלה ועליית דרגה, שהעולם כבר מקבל וקולט את עם ישראל ואת האור האלוקי הגלום בו, ואין קיומו של עם ישראל בארץ זקוק להנהגה שמיימית של שידוד מערכות הטבע, אך מנגד, מצב זה יש בו ניסיון לחלושי הדעת, אשר מכיון שאין רואים גילוי שכינה, עלולים להתעלם מהמציאות האלוקית השוררת בעולם.

וזה הטעם שאמר המן לאחשורוש שאין לו לחשוש מה' אלוקיהם שיפרע ממנו, כדאמרו חז"ל - 'ישנו עם אחד אמר רבא ליכא דידיע לישנא בישא כהמן, אמר ליה תא ניכלינהו, אמר ליה מסתפינא מאלוקיו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי, אמר ליה ישנו מן המצות' (מגילה יג:). ובמדרש - 'אותו שנאמר בו ה' אחד, ישן לו מעמו' (אסתר"ר ז, יב). כלומר שבתקופת הגלות שישנו הסתר פנים ואין נראית השגחת ה' על ישראל, סבר המן שעזב אותם ה' לגמרי והוא כישן שאינו משגיח עליהם ויוכל לכלותם ח"ו. [אולם בעת הנס ראו הכל כי 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל', אלא שהנס היה מלובש בדרכי הטבע].

ולכן בימי בית שני היה תוקף הניסיון של גלות יוון, שהם הכריזו מלחמה על העליונות והקדושה של עם ישראל, שמאחר שאז לא היה ניכר הקדושה האלוקית השוררת בישראל, היה ביד היוונים להתכחש למעלתם של עם ישראל, ולכן גזרו 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל' ח"ו.

*

ופסגת השלימות והמדריגה העליונה המיועדת, תהיה בימות המשיח, שאז המציאות הטבעית תאיר פנים בצורה נפלאה לעם ישראל, כלומר שלעומת זאת שמאז יציאת מצרים הגילוי האלוקי על ישראל היה בעל אופי שמיימי של 'שידוד המערכות' ו'שבירת הטבע', הנה בימות המשיח אדרבה הגילוי האלוקי יהיה דווקא באופן של 'חיזוק המערכות' ו'הגברת כוחות הטבע', כלומר שהמציאות הארצית הטבעית תתן עדיפות והצלחה מופלגת לעם ישראל, וזה יתבטא בכל חמשת הדברים הנ"ל.

א. בעניין זה של הנהגה האלוקית עם כנסת ישראל, כל הטובות והברכות המיועדים להם, לא יהיו לעתיד לבוא באופן של הנהגה שמיימית מתמיהה ומופתית, על ידי שידוד מערכות הטבע כמו קריעת ים סוף וירידת המן. אלא אדרבה, הם יהיו באופן שהטבע עצמו יתחזק ויקבל תוספת כח ועצמה. העולם יוציא לפועל את הכוחות הטמונים בו, הארץ תחשוף ותפיק את הכח האלוקי הנמצא בה.

וכמו שכתוב - **יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב** (יואל ד, יח), **הרה ויולדת יחדיו** (ירמיה לא, ז) ועיין שבת ל:), **ונגש חורש בקוצר** (עמוס ט, יג), **ושמתי כדכוד שמשותיין ושעריין לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ** (ישעיה נד, יב), דהיינו שכוחות הטבע ישתכללו ויתגברו ביותר, ומעמדם של ישראל בעולם יהיה מאד נעלה ונכבד מעל כל האומות, וטבע העולם יתגבר ויתחזק בצורה נשגבה למענם של עם ישראל.

ולכן נקרא אור של העתיד לבוא - 'אור הגנוז', כלומר שבתוך העולם עצמו גנוזים וטמונים כוחות טבעיים כבירים לפעול באופן

ביאורי עניינים

המשך מעמוד הקודם

לשון חנוכה אינו מתאים כי אם בבית חדש, הרי להדיא שלא ראו זאת רק כשיקום הבית והמזבח, אלא נחשב כאילו בנו בית חדש אחר תקופה של חורבן, ועתה חנכו אותו.

ומעתה נראה לומר שהתקופה הראשונה היתה בחינת שיריים מבית ראשון, ואילו התקופה השנייה היתה התנוצצות והארה של הבית השלישי.

והיינו כמו שנתבאר שהנהגה האלוקית עם בני ישראל שהיתה הנהגה שמיימית באופן של 'שידוד המערכות' בניסים על טבעיים הלכה ונתמעטה עד שנפסקה לגמרי. אמנם בימות המשיח תהיה הנהגה אלוקית מחודשת דהיינו באופן של 'חיזוק המערכות', והטבע הארצי עצמו יאיר פנים לישראל להצליחם ולתת להם מעלה ועליונות.

והנה התקופה הראשונה של בית שני, היתה בזמן שכבר נפסקה הנהגה השמיימית, והגילוי העל-טבעי היה הולך ופוחת, ולכן נחלש כוחם של ישראל והתגברו עליהם היוונים עד שביטלו את העבודה בבית המקדש, כאמור לעיל.

אמנם בעת נס חנוכה, על ידי שהחשמונאים מסרו את נפשם והערו עצמם למות למען קדושת שמו יתברך, נתן להם ה' הארה והתנוצצות של אופן הנהגה הנשגב של הבית השלישי, ואירעו להם ניסים מסוג של 'חיזוק המערכות', דהיינו שהטבע עצמו נעשה מוצלח בתוספת כח למען עם ישראל.

וכפי שנראה בעליל בנס חנוכה 'מסרת גבורים ביד חלשים', כלומר שלא היו ניסים על טבעיים שהרי לחמו כדרך העולם אלא שהחשמונאים קיבלו תוספת חיזוק בכוחות גופם ונצחו מעטים את הרבים - כמה מאות חשמונאים נצחו את מלכות יון שהיתה ממלכה אדירה. ולא היה זה באופן של 'שידוד מערכות הטבע', אלא אדרבה, זה היה באופן של 'חיזוק מערכות הטבע' לטובת עם ישראל. וכן בנס המנורה גם כן לא היה בזה 'שידוד המערכות', שהרי שמן שדולק הוא דבר טבעי, אלא שהיה הנס שנתחזק כח השמן לדלוק שמונה ימים. וכעין הנהגה שתהיה בימות המשיח, שכוחות הטבע יתחזקו בתוספת עצמה, כמו שנתבאר לעיל.

והנה כתב הרמ"א בשו"ע (או"ח סימן קפז סעיף ד) שמי ששכח לומר על הניסים בברכת המזון יאמר אחר כך 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה בימים ההם וכו'". והקשו המפרשים שהרי אין להתפלל על מעשה ניסים כדאיתא במסכת ברכות (ס. עיי"ש).

אמנם לפי דברינו יש ליישב שפיר דברי הרמ"א. דהנה מה שאין להתפלל על מעשה ניסים, היינו משום שזה מנוגד לרצון ה' אשר קבע את הנהגת עולמו בדרכי הטבע, ואין ברצונו לשנות סדרי בראשית. וכמו שאמרו בגמרא על אדם שנעשה לו נס מופלא (שבת נג): 'כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית'.

אולם נראה שכל זה שייך דווקא בנס של 'שידוד המערכות', שהוא משנה סדרי בראשית ומנוגד למערכות הטבע, אבל בנס חנוכה הרי היה זה נס של 'חיזוק המערכות' ואין בזה כל שינוי סדרי בראשית, אלא אדרבה מחזק סדרי בראשית, ומוציא לפועל הכוחות הכמוסים במעשי בראשית, ולכן מותר לבקש על ניסים כאלו שכשם שעשה לנו בימים ההם כן יעשה לנו בזמן הזה.

ועיין מה שכתב רבי צדוק הכהן מלובלין בספר 'פוקד עקרים' (אות א), שתפילה על פקידת עקרות מותר משום שאינו נחשב כניסים היוצאים מדרך הטבע, דאדרבה בזה בא לקיים הטבע, שהרי כך הוא

הערכה והערצה מחמת שיכירו במעלתם של ישראל. וכמו שכתוב 'כה אמר אלוקים ה', הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי, והביאו בניך בחוצן ובנותיך על כתף תנשאנה, והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך, אפים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליך ילחכו, וידעת כי אני ה' אשר לא יבושו קווי' (ישעיה מט, כב). וכתוב - 'כי לי איים יקוו ואניות תרשיש בראשונה, להביא בניך מרחוק כספם וזהבם אתם, לשם ה' אלוקיך ולקדוש ישראל כי פארך, ובנו בני נכר חומותיך ומלכיהם ישרתונך, כי בקצפי הכיתיך וברצוני רחמתיך'. (שם ס, ח). והם יביאו את ישראל כעין מתנה לה'. וכדכתיב - 'והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה', בסוסים וברכב ובצבים ובפרדים ובכרכרות, על הר קדשי ירושלים אמר ה', כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'". (שם סו, כ).

וכל האומות יבואו ללמוד תורה ומשפט מישראל - 'והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוקי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים' (שם ב, ג).

*

והנה הבית השני שכאמור היו חסרים בו חמשת הדברים שעל ידם נראה גילוי שכינה, וגם לא היו אז רוב עם ישראל בארץ ישראל. הרי פשוט שאין לראות מצב זה כתקופה מסויימת העומדת בפני עצמה, וכן אין לראות את בית המקדש כסוג בית מסויים לעצמו, אלא בוודאי הוא מצב ביניים, ואי לזאת דנו המפרשים בגדר מהותו של 'בית שני', האם הוא בחינת 'שיריים' מבית ראשון כלומר שעדיין נמשך במידת מה ההארה והקדושה מתקופת בית ראשון, או שהבית השני הוא קרן אורה מסוג האור של הבית השלישי וניצוצות מהגאולה העתידה. אלא שלא זכו שימשיך להתפתח מצב זה בשלימות, ונפסק מהלך זה בעת חורבן בית שני, עד שיושלם בעת שיגיע הזמן של בניין הבית השלישי בביאת המשיח. (עיין ספר 'דרשות בית יש' סימן יד דרוש לשבת נחמו שדן בזה והביא את שיטת ה'יערות דבש' וספר 'אור ה' בעניין זה).

ואחרי העיון נראה שהיו בבית שני, שני הבחינות הנ"ל, וכמו שיבואר להלן.

ויש להקדים שתקופת ה'בית שני' היה מחולק לשני חלקים, שהרי באמצע תקופת בניינו היה ביטול העבודה בימי גלות יוון, ופרצו פרצות בחומת העזרה וניתצו את המזבח, והיה כעין חורבן הבית. [ועיין מה שכתב מהרש"א על דרשת חז"ל על הפסוק ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וגו' ודרשו - 'ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול' (מגילה יא.). וכתב המהרש"א - 'וחשיב בימי יוונים אף על גב דבהאי קרא בארץ אויביהם כתיב, יש לומר כיון דהיה אז ממשלת יוונים עליהם, גם בארץ ישראל בארץ אויביהם מקרי'.]

ואחר כך בעת נס חנוכה חזר עם ישראל לשלוט על בית המקדש וחידשו בו את העבודה, ואז החלה תקופה מחודשת בהשראת השכינה בבית המקדש. [ומאורע זה היה באמצע הארבע מאות ועשרים שנה של ימי הבית השני, כמו שכתב הרמב"ם שהמאורע של חנוכה היה יותר ממאתיים שנה לפני החורבן]. נמצא שימי בית שני מתחלקים לשני תקופות, תקופה ראשונה עד נס חנוכה, ותקופה שניה מנס חנוכה ואילך.

וכן נראה להוכיח שיש להחשיב התחדשות זו כבניין חדש, מעצם הדבר שקראו לימים אלו 'חנוכה' על שם חנוכת הבית והמזבח, והנה

חשיחות רבינו שליט"א בימי החנוכה תשע"ד

דברינו אתי שפיר, שמאז הקמת המשכן אזי כל בתי המקדשות היו כהמשך אחד עם המשכן, ואם כן אין זה פיצוי מושלם, ורק חנוכת בית חשמונאי היתה 'חנוכת הבית' מיוחדת מעין הבית השלישי, וכמו שביארנו, ולכן בחר הקב"ה לשלם לכסליו דווקא בחנוכה זו. והבן.]

*

וכתב הרמב"ם בריש הלכות חנוכה - 'והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה'. הרי שבכל המאתיים שנה הראשונות של בית שני לא היתה מלכות לישראל כלל, ומאז נס חנוכה חזרה מלכות לישראל עד סוף ימי בית שני, והנה גם זה מוכיח שבימי החנוכה היתה התחלה של מצב חדש, והיינו התנוצצות אורו של משיח.

ויש להביא סמך לזה שבית שני נחשב קצת התחלה ושורש לגאולה השלימה, מהא דאיתא בגמרא דקדושה שניה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, ולמדו זאת מן הכתוב - 'אשר ירשו אבותיך וירשתה' - 'ירושה ראשונה ושניה יש להן, שלישיית אין להן' (נדה מו:), והנה פסוק זה הוא בפרשת נצבים אשר נאמר על ימות המשיח, הרי שנחשב ביאתם בימי עזרא להתחלה של הגאולה הסופית והשלימה.

[וכן מצינו שבית ראשון שבנה שלמה, היה בניינו בסיוע חירם מלך צור, וכן בית שני נבנה ברשיון כורש מלך פרס, אבל בית העתיד יהיה מאת ה' בעצמו. וכמו כן חינוך הבית בימי נס חנוכה, שהיה התחלה לדרגה זו נעשה על ידי הכהנים שהם משרתי ה' ואנשי ביתו.

ויש להוסיף עוד, שהמלכות בישראל התחילה על ידי משה משבט לוי, אשר גם נלחם בסיחון ועוג ואחר כך עברה הנהגת ישראל ליהושע שהוא משבט יוסף שנלחם בכיבוש ארץ ישראל, ואחר כך מלך דוד וביתו אחריו.

וכמו כן הוא הסדר בגאולה העתידה שהתחילה על ידי החשמונאים הכהנים שנלחמו עם היוונים, ואחר כך ילחם משיח בן יוסף באומות העולם, ואחר כך יבוא משיח בן דוד למלוך על ישראל. במהרה בימינו אמן.]

*

נמצא שכללות מסירת התורה לישראל מתחלקת לשלושה תקופות א. תורה שבכתב שהיא נבואה. ב. תושבע"פ חלק הדרשות. ג. תושבע"פ חלק הסברה.

ועיין במדרש (ב"ר מט, ב) שלמדו מפסוקים שיש שלשה שהקב"ה מגלה להם סודו, יראים, ישרים, נביאים. יראים דכתיב - 'סוד ה' ליראיו (תהילים כה), ישרים דכתיב - 'ואת ישרים סודו' (משלי ג, לב), נביאים דכתיב - 'כי לא יעשה ה' אלוקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים' (עמוס ג) [ואמרו רמז לזה 'נכנס יין יצא סוד', יי"ן נוטריקון 'יראים ישרים נביאים' (רמ"ע מפאנו ספר מאה קשיטה סימן סז)].

ונראה שהם שלש אופנים בגילוי סודו של הקב"ה, הנביאים מתגלה להם הסוד בבחינת 'נבואה' דהיינו תורה שמיימית, והם זוכים לזה מכח מדרגתם הרמה וקירבת ה' שעל כן זוכים לשמוע את קול ה'.

ובחינת הסוד שמתגלה ל'יראים' נראה שהוא ב'מידות שהתורה נדרשת בהם', דהיינו שהיראים מצד שהם חרדים לדבר ה' וחותרים לקיים דבריו בשלימות, על כן הם מדקדקים לשים לבם לדקדק בדבריו, ועל ידי כן מוצאים את הסוד הטמון בעומק הלשון וחבויים בצליליו. וכמו שדרשו 'האזנת למצותיו - תטה אזנים לדקדק בהם' המשך בעמוד הבא

חוק טבע הבריאה להיות האדם מוליד. וזה לשונו - 'דלבקש נס אין כל אחד ראוי לזה, ואפילו הראוי מנכין מזכויותיו (שבת לב.), ואין ראוי לבקש לזה, וגם אין עושין נס אלא כשיש בו צורך גדול, ונקרא לאטרחה למאריה כידוע (ועיין תענית כד:), אבל זהו רק בנס שיש בו יציאה מהטבע, וחנה צווחה אדרבה אני רוצה שתקיים גם בי טבע הבריאה, וזה כל אדם רשאי לבקש וראוי לכך דלא ישוב ריקם'.

[ועיין בחידושי 'בכור שור' (לבעל 'תבואות שור') על מסכת שבת (דף כא:): שהקשה כן על דברי הרמ"א דהא אין להתפלל על מעשה ניסים, ובתירוצו השני כתב - 'עוד יש לחלק בין ניסים של טבע העולם שמלחמות החשמונים משמע שהיה ניסים דרך טבע העולם, מה שאין כן להחליף נקבה שתעשה זכר הוא נס שלא כדרך טבע העולם כלל, וכיוצא בזה הוא תפלת שוא, וצריך לזוהר שלא יתפלל שיעשה לו נס היוצא מטבע העולם'. והוא כעין מה שכתבנו.]

*

ובמקביל לזה גם בעניין של שלבי הבנת התורה והשגתה, ניתן להבחין ההבדל שבין שני התקופות הללו בימי הבית השני. כי בתקופה הראשונה של בית שני בימי עזרא, היה גילוי אור תורה ב'מידות שהתורה נדרשת בהם', שאף שנזקקים לזה להבנת לב החכם, אבל עדיין החכם משיג את הבנתו בתוך לשון הכתובים שניתנו בנבואה. וכמו כן איתא שבבית שני היו משתמשים בבת קול, 'משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ועדיין היו משתמשים בבת קול' (יומא ט:), והנה 'בת קול' היינו הד מקול הנבואה, והוא בחינת שיריים מההנהגה השמימית של בית ראשון.

אולם מאז נס חנוכה התחילה תקופת התנאים והאמוראים, שזכו לגילוי אור תורה שבע"פ, דהיינו לקבוע הלכות מסברת ליבם גם בלי דרשת הכתובים, בחינת 'תורה דיליה', וזהו התנוצצות אורו של משיח, וכמו שהובא לעיל שבעת ההיא יהיה - 'נתתי תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה'.

[והיינו מה דאיתא בספרים ('מדרש פנחס' להר"פ מקאריץ אות א'), כי בכל חנוכה בשעת הדלקת הנרות מתגלה האור הגנוז, והוא 'אורו של משיח'. וכתבו רמז לזה 'ערכתני נר למשיח' (תהילים קלב). ובספר 'בני יששכר' כתב (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב) ששם 'חנוכה' הוא חינוך והרגל על גאולה העתידה. עיי"ש.]

ומה נפלאים הם לפי זה דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה שכתב - 'בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים, וכן בנין העתיד להיבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, **ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא, בנוהו כבנין שלמה, ומעין דברים המפורשים ביחזקאל'** (פרק א הלכה ד).

הרי שבניין בית שני נבנה גם מעין הבית הראשון, וגם היו בו דברים מעין הבית השלישי, ומשמעות הדבר הוא שהיו נכללים בו שני הבחינות כאחד, והדברים הם כפתור ופרח לפי מה שביארנו.

[ואיתא במדרש שבניין המשכן נשלם בכ"ה בכסליו - 'אמר רבי חנינא בכ"ה בכסליו נגמר מלאכת המשכן, ועשה מקופל עד אחד בניסן וכו', ומעתה הפסיד כסליו שנגמרה בו המלאכה, אמר הקב"ה עלי לשלם, מה שילם לו הקב"ה, חנוכת חשמונאי' (ילקו"ש מלכים רמז קפד, פסיקתא רבתי ו).]

ותמהו המפורשים מדוע לא שילם הקב"ה ליום זה בחנוכת בית ראשון, וגם לא בחנוכת בית שני, אלא והמתין עד לחנוכת בית חשמונאי. ולפי

ביאורי עניינים

המשך מעמוד הקודם

נשיחות רבינו שליט"א בימי החנוכה תשע"ד

ועל ידי זה מאיר בו אור התורה להרגיש את חכמת התורה, ונעשה מציאות של תורה שהדברים מתיישבים בלבו והתורה נעשית חלק מאישיותו, ושכלו מסכים ומתאחד עם שכל התורה, ומעצמו סובר כסברת התורה.

וראה זה דבר נפלא, שבבית ראשון הכלי המרכזי היה 'הארון', ולכן עשה שלמה עוד כרובים כמבואר במלכים (מלכים א' ו, כג). ועוד מצינו שכאשר בנה שלמה את בית עולמים והכניס את הארון לבית קדשי הקדשים כתיב - 'ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקודש על פני הדביר ולא יראו החוצה' (שם ח, ח). ונראה שהמשמעות בזה היה שתוכן הארון דהיינו התורה תהא יותר נתונה לישראל. (ועיין מה שהארכנו בביאור הדבר ב'תורה ודעת' גליון 132 מאמר 'המזבח והארון').

והיינו כי עיקר השפעת התורה בישראל היתה אז באופן שמיימי, וכדאיתא בחז"ל שבדורות ההם - 'הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים' (מגילה יד.).

ואילו בבית שני לא היה בו ארון וכפורת. ומצינו שהכלי שהיה בו שכלול והרחבה גדולה בבית שני היה המזבח, כמו שאמרו בגמרא (זבחים סא:): שעולי גולה הוסיפו על המזבח, ודרשוהו מו המקרא שניתן להוסיף עד ששים אמה, וגם הוסיפו למזבח את ה'שיתין' כדאיתא בגמרא שם.

וזה מתאים להאמור לעיל שבתחילת בית שני החל להאיר בישראל עניין הדרשות, ונתבאר שזה מקביל להשראת השכינה שיש במזבח. ומה נפלא הדבר שעצם שכלול המזבח וההוספה עליו למדו זאת באופן של דרשת הכתוב. [ובבית ראשון לא הבינו לדרשו (רש"י שם).]

ובימי חשמונאי הכלי שבו נעשה הנס היה 'המנורה', והוא מתאים להאמור לעיל שהמנורה הוא כנגד בחינת 'סברא', ומאז נס חנוכה והלאה זכו לדרגה של 'סברא', והאיר ה' את עיניהם לסבור ולהבין את התורה בלבם בחינת 'תורה דיליה'.

[והנה עצם הדבר שלא היה ארון ולוחות בבית שני הוא גם רמז ושורש למצב הנעלה של ימות המשיח שעליו נאמר - 'בימים ההמה נאום ה' לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וגו'' (ירמיה ג, טז). וברש"י - 'כי כל כניסתכם תהא קדושה ואשכון בה כאלו הוא ארון'. וכעין זה מובא בספ"ק (שפת אמת, ועוד) כי הדלקת נר חנוכה בבתי ישראל, עניינה בעומק הדבר, שיש השראת השכינה בכל בית יהודי, וכשם שיש הדלקת נרות במנורה שבבית המקדש, כמו כן כל בית יהודי הוא בחינת מקדש, שראוי להדליק בו נרות המנורה לכבוד מקום השראת השכינה, וכמו כן מורים דברי הרמב"ן (ריש פרשת בהעלותך) שר חנוכה נחשב המשך של נרות המנורה, והיינו שמאז נס חנוכה ואילך הבית של כל אחד מישראל הוא בחינת בית המקדש ומקום להשראת השכינה, שכיון שנתקדשו אז ישראל בעצם מהותם, יש בביתם השראת השכינה, עד שראוי להדליק בהם נרות המנורה.]

*

איתא בשלטי הגבורים במרדכי סוף פרק במה מדליקין (רמז תנו מובא באליה רבה ומטה משה סימן תרעא) 'טבוט טבח והכ' רמז לחנוכה, שמילת והכ' עם הח' של וטבח אותיות חנוכה. [וכתבו שהוא רמז לסעודות שעושין בחנוכה].

ובחתם סופר (תורת משה ויגש) איתא שהפסוק 'וישתו וישכרו עמו' רמז לפורים.

(רש"י שמות טו, כו).

אולם למעלה מזה הוא בחינת הסוד הניתנת לישראל 'ואת ישראל סודו', שהוא תושבע"פ בחלק הסברא, שמכיוון שהוא ישר לב הוא יודע מלבו ומחכמתו את האמת, ומגיע למדרגת 'תורה דיליה'.

ויש לומר ששלושת אופני השגה אלו הם בחינת 'חכמה בינה ודעת', עיין מה שפירש רש"י בפסוק 'בחכמה בתבונה ובדעת' (שמות לא, ג) - 'בחכמה - מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד. ובתבונה - מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד. ובדעת - רוח הקדש'. ולפי זה חכמה הוא מה שקיבל מרבו, בחינת נבואה ותורה שבכתב, 'בינה' היינו 'מבין דבר מתוך דבר' וזה בחינת הדרשות, דעת זה רוח הקודש כלומר שמשכיל לדעת ולסבור בעצמו, ויש בו רוח קדושה להרגיש את האמת.

*

והנה במקדש היו שלשה כלים המסמלים את התורה -

א. 'הארון' שבו מונחים הלוחות, וקול ה' אשר דיבר עם משה היה יוצא מבין הכרובים.

ב. 'המנורה', כעניין הכתוב 'כי נר מצוה ותורה אור' (משלי ו, כג). ואמרו בגמרא - 'הרוצה להחכים ידרים, וסימנך מנורה בדרום' (ב"ב כה:). ועוד איתא 'הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה' (ברכות נז.).

ג. 'המזבח', כמו שדרשו במכילתא ריש פרשת משפטים והובא ברש"י שם (שמות כא, א) 'למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח'. כלומר שמהמזבח מושפע אור תורה לסנהדרין גדולה היושבת בלשכת הגזית, והיינו שבשכר העבודה שעובדים את ה' הוא מאיר פניו לישראל שיבינו ויסברו את התורה. [ועיין ברש"י בפסוק 'עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם (שמות כט, מב)]. - 'יש מרבותינו למדים מכאן שמעל מזבח הנחושת היה הקב"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודברתי אתך מעל הכפורת'. הרי לדעה זו היה המזבח מקור לתורה שאמר ה' למשה באוהל מועד.]

ונראה ששלשה כלים אלו הם כנגד ג' בחינות הנ"ל, הארון שבו הלוחות היינו כנגד נבואה ותורה שבכתב, והמזבח היינו כנגד השגת הדרשות, שמחמת נאמנותו ועבודתו לה' אנו זוכים לשמוע את דבר ה' בדקדוק, והמנורה היינו כנגד בחינת סברא.

ואיתא בחז"ל שכמו שהארון היה מצופה בזהב מבית ומחוץ כמו כן - 'כל תלמיד חכם שאין תוכו כרו אינו תלמיד חכם' (יומא עב:). כלומר התלמיד חכם הוא בחינת 'ארון', כלי לקבלת התורה, ובכדי להגיע למעלת השגת נבואה, צריך האדם להיות כעין הארון, 'תוכו ככרו', דהיינו שכוונת הלב צריכה להיות טהורה כזהב כמו המעשים, ועל ידי זה זוכים לשמוע את דבר ה'.

והנה המנורה, היא לא רק מצופה בזהב מבית ומחוץ, כי אם כולה מקשה אחת זהב טהור, כלומר שבכדי לזכות להשיג אור תורה שבעל פה, לא די לת"ח להיות תוכו ככרו, אלא צריך להיות כמנורה, שהיא כולה זהב טהור, דהיינו לא רק מעשים וכוונה, כי אם מציאות של קדושה - עדינות נפש וענוות רוח, ובמנורה גם היו כפתורים ופרחים, כלומר שבכדי לזכות לאור תורה שבע"פ צריך האדם לצחצח ולעטר את נפשו בתכונות נעלות ומידות אצילות, לב טהור ורגשות קודש,

ביאורי עניינים

חשיחות רבינו שליט"א בימי החנוכה תשע"ז

איתא בגמרא שנאמר כאן ששמר דיני שחיטה - 'אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב וטבוח טבח והכן, פרע להן בית השחיטה, והכן טול גיד הנשה בפניהם' (חולין צא.). כלומר שבפסוק זה מרומז ששמר את התורה. והנה זה בחינה של נס חנוכה שלמרות שהיה במצרים עם כל הצרות והנסיגות שמר את התורה.

וכלפי החשש שהוא נהרג נאמר 'וישתו וישכרו עמו', ואיתא בגמרא (שבת קלט.) שמאז שפרש יוסף מעמם לא שתו יין וכן יוסף לא שתה, וכעת כשנפגשו כולם יחד שתו וישכרו, ולמרות שעדיין לא ידעו שהוא יוסף בכל זאת נצנצה בהם רוח הקודש והרגישו שהם כבר יכולים לשתות, והנה כאשר כולם חיים וקיימים למרות הגלות הרי זה בחינת נס פורים.

כלומר שגם בגלותם היתה עליהם שמירה עליונה בשני הבחינות כעין נס חנוכה וכעין נס פורים, ומעשי אבות סימן לבנים, שבימי גלותם של ישראל אירעו להם מאורעות וניסים אלו של חנוכה ופורים, ונקבעו לימי משתה ושמחה הלל והודאה, ולכן מקומו של הרמז בתורה לחנוכה ופורים הוא בפרשה זו.

נכתב ע"י הרב י. מ. ו.

וצריך ביאור מה השייכות בין פסוקים אלו, ומדוע נרמזו מאורעות חנוכה ופורים בפרשה זו של פגישת יוסף ואחיו בשעה שהם עדיין לא הכירוהו.

ונראה דאיתא 'מעשה אבות סימן לבנים' (תנחומא לך לך ט), והנה כאשר האחים מכרו את יוסף והיו פרודים ומרוחקים ממנו, היה זה מצב של משבר במשפחת יעקב, ויעקב בכה והתאבל על יוסף, והמשפחה כולה מפורקת ומפורדת, וזה מקביל לתקופת הגלות בעם ישראל.

והנה במצב משבר זה שיוסף מרוחק מאחיו ומבית אביו מתעוררים שני סכנות, ראשית האם נותר נאמן לה' יתברך וממשיך ללכת בדרכי האבות, או שמא גלותו והניסיונות המתלווים אליה גרמה לו להתרחק מן הדרך הישרה. בנוסף לזה מתעורר ספק וחשש גדול על עצם קיומו וחיי בתלאות הדרכים וסבלות העבדות.

והנה כאשר נפגשו נאמרו שני כתובים אלו שמוכיחים על מצב של שמחה וחגיגות, האחד הוא 'טבוח טבח והכן', כלומר שעורכים סעודה, ואחר כך הכתוב 'וישתו וישכרו עמו'.

והנה בפסוק זה של 'טבוח טבח והכן' דרשו במדרש - 'הכן מלמד ששמר יוסף את השבת, דכתיב והכינו את אשר יביאו' (ב"ר צב, ד, במדב"ר יד, ב, מכילתא פרשת בשלח מובא ברש"י סוטה יג.). וכן

בענייניא דיומא

חזרתו של רבינו שליט"א

גדר תענית 'עשרה בטבת'

וזהו הטעם שת"ב שחל בשבת נדחה למחרתו שהרי אפשר לקיים את מצוות הצום באחד מימי החודש האחרים אולם התענית של עשרה בטבת כיון שכתוב בה 'בעצם היום הזה' הרי היא קבועה מתקנת נביאים גם על אותו יום ולא רק על החודש, ולכן היא דוחה שבת כמו תענית חלום.

ועיין בספר 'מנחת חינוך' (מצוה שא) שגם כן כתב יסוד זה שמדברי קבלה ותקנת נביאים קבעו את הצומות רק על החודש, כלומר דבעינן לצום באחד הימים בחודש זה. אבל קביעת יום מסויים בחודש, הוא רק מתקנת חז"ל המאוחרת, ואין בו תוקף דברי קבלה. (וכבר צידד כן הריטב"א בר"ה שם ד"ה והא דאמרין).

ובדברי הגר"ח נתבאר, שגדר קביעת צום עשרה בטבת שונה משאר תעניות שהוא נקבע על עצם היום ולא רק על אחד מימי החודש, אמנם הדברים צריכים ביאור מאי שנא צום עשרה בטבת משאר תעניות, ומדוע נקבע צום זה בגדר מיוחד על 'עצם היום'.

ונראה בטעם הדבר כי הנה יש לדון בכל המאורעות שנקבע עליהם יום צום האם גדר קביעות התענית הוא דין ב'זמן', דהיינו שמשום שהיום הזה אירעו בו דברים מצערים, ולכן קבעו לעשותו יום תענית, ועיקר המטרה לעשות את היום שבו אירע הדבר ליום צער ואבל. או דילמא שעיקר תקנת התענית הוא דין ב'מאורע', דהיינו שחלה חובה להצטער ולצום על עצם המאורע והמצב המצער, אלא שהזמן שבו אירע המאורע הוא המתאים ביותר לקביעות הצום. כלומר שהוא דין ב'מאורע'.

והנה ממה שקבעו את הצומות שיהא בתקופת החודש שבו אירע

המשך בעמוד הבא

כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו (זכריה ח, יט).

ובגמרא - 'צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים, שנאמר (יחזקאל כד, ב) ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחודש העשירי בעשור לחודש לאמר, בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים (ראש השנה יח:).

ועיין ב'בית יוסף' שמביא חידוש נפלא - והרב רבי דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית (עמוד רנד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכיפורים ולא ידעתי מנין לו זה (טור או"ח סימן תקנ).

ודבר זה טעון ביאור רב, שהרי אפילו תשעה באב אינו דוחה שבת ונדחה למחרתו, ומהיכי תיתי שעשרה בטבת שהוא קל מת"ב ידחה שבת.

ובכתבי (סטנסיל) הגר"ח הלוי (אות מד) כתב - 'דהנה תענית חלום מתענין אפילו בשבת וחזינן מזה דשייך תענית בשבת, רק דבכל מקום נדחה מפני השבת משום שגם למחרת יכולים להתענות אבל בתענית חלום דאמרו בגמרא דיפה לחלום כשמתענין בו ביום לכן אינו נדחה'.

וביאר הגר"ח דמלשון הפסוק 'צום הרביעי צום החמישי צום השביעי וצום העשירי' מוכח שקביעות התעניות מדברי קבלה לא היתה על היום המסויים שבו אירע הצרה אלא על החודש, דהיינו שיצומו באחד מימי החודש, ורק אחר כך בחרו חז"ל יום מסויים בחודש לתענית זה.

בעניינא דיומא

המשך מעמוד הקודם

חזרתו של רבינו שליט"א

אולם ב'צום העשירי' שהוא עשרה בטבת מלבד שהוא יום לצער ואבל כללי על מצב החורבן, יש בתענית זה ציון מיוחד על עצם היום, כי ביום הזה התחיל כל מהלך החורבן, כיון שאז התחיל המצור על ירושלים. ואמנם בהמשך הדברים היו מאורעות יותר חמורים, כמו היום שהובקעה העיר בתמוז ויום החורבן עצמו בתשעה באב, וכל מצב הגלות שנתגלגל מאז. אולם המיוחד בעשרה בטבת הוא משום שבו התחילה כל הפורענות, כלומר שביום הזה השתנה מצבם של עם ישראל שעד היום ישבו בטח בארצם, וביום הזה הי המאורע שממנו נמשך ונתגלגל עליהם כל הפורענויות. ועיין במשנ"ב - **ועשרה בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק ומזה נמשך החורבן** (סימן תקמט ומקורו ב'חיי אדם').

ויתכן שעצם המאורע של המצור על ירושלים אין בזה משום סיבה בפני עצמה לקבוע תענית ורק משום שהיא התחלה ושורש לכל הפורענויות שנמשכו ממנה.

והנה לציין את זמן התחלת הפורענות, אי אפשר לציין זאת אלא ביום הזה עצמו. וזה עומק הכתוב 'כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים'. כלומר שהיום הזה הוא יום התחלת הפורענות. ולכן ציון דבר זה אינו יכול להדחות ליום אחר, ולכן דעת הני ראשונים שאפילו אם היה חל בשבת היו צריכים להתענות בו. והבן.

ודבר זה נרמז גם במה שנקרא צום זה 'צום העשירי', שאמנם עיקר כוונת הכתוב שהוא בחודש העשירי, אבל נראה שבלשון זה נכלל גם עצם היום עצמו שהוא **העשירי** בחודש **העשירי**.

נכתב ע"י הרב י. מ.ו.

המאורע מוכח מזה כצד השני, שהרי אילו היה כצד הראשון אזי פשוט שהיה ראוי לקבוע את הצום ביום **המסויים** שבו אירע המאורע. ומכיון שקבעו לעשות את הצום באחד מימי החודש מוכח שגדר הדברים הוא כהצד השני, דהיינו שאין גדר קביעותם לציין את הזמן שהיה בו המאורע המצער, אלא באים אל ה' בבכי על עצם המאורע שאירע המשבר והחורבן לעם ישראל. ולכן אף שקבעו להתענות בזמן המאורע די לקבוע זאת על כללות החודש, כי הרי בעצם יש מקום להתענות על דבר זה בכל יום מימות השנה, אלא שבחרו לקבוע זאת באותו הזמן שבו אירע הדבר, ולשם כך די שהקביעות תהיה על כללות התקופה, דהיינו באחד הימים מאותה התקופה.

[ועיין מה שכתבנו בספר 'בן מלך - פורים' (שער א מאמר א - 'כרימים אשר נחו בהם') שלגבי ימים שאירע בהם נס, קבעה תורה לקבוע את הציון עליהם ולחגוג אותם בעצם היום, משום שקביעותו הוא דין 'ביום', וכמו שמצינו בתורה לגבי חג המצות, 'והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אתו חג לה' לדורותיכם חוקת עולם תחגוהו' (שמות יב, יד). עיי"ש בארוכה.

אמנם במאורע של צער לפי מה שביארנו כל קביעת התענית הוא רק על עצם 'המאורע', וכמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות תענית שחובת התעניות היא מדרכי התשובה שעל ידי כך יתעוררו הלבבות שבגלל מעשיהם הרעים אירעו להם הצרות הללו, וישו בו אל ה'. אלא שבחרו לקבוע את זמן התענית באותו הזמן שאירע בו הצרה.]

והנה כל זה נכון הוא לגבי שלושת הצומות דהיינו צום הרביעי (י"ז בתמוז) צום החמישי (תשעה באב) וצום השביעי (צום גדליה), ולכן אם חל בהם התענית בשבת דינו להדחות למחר, כיון שאין עצם סיבת התענית שייך דווקא לאותו היום.

חכמה ומזוסר

מתוך שיחות רבינו שליט"א

גילוי מלכות ה' על ידי האדם הכרה, ציות, צלם אלוקים

וזה דרגה יותר רמה שהוא נעשה מלך על ידי שמקבלים את עול מלכותו ועושים את גזירותיו, וכלשון התפילה 'ויקבלו כולם את עול מלכותך, ותמלוך עליהם לעולם ועד', 'ויעשו כולם אגודה לעשות רצונך בלבב שלם'.

ובמכילתא - 'משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו, גזור עליהם גזרות. אמר להם לאו, כשיקבלו את מלכותי, אגזור עליהם גזרות, שאם מלכותי לא יקבלו, גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל, אנכי ה' אלוקיך - לא יהיה אלהים אחרים.

אמר להם, אני הוא, שקיבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו, כן. וכשם שקיבלתם מלכותי עליכם, קבלו גזרותי - לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. רבי שמעון בן יוחאי אומר, הוא שנאמר להלן (ויקרא יח ב) **אני ה' אלוקיכם, אני הוא שקיבלתם מלכותי עליכם בסיני, אמרו לו, הן והן, קיבלתם מלכותי, קבלו גזרותי**.

הדרגה השלישית והנעלית ביותר בגילוי מלכות ה' בעולם היינו

מבואר בספרים בשם המדרש (פרקי דר"א פרק ג, ובזוהר ח"ב דף מב) שהקב"ה ברא את העולם כדי להודיע את מלכותו. והנה מציאות גילוי מלכות ה' הוא על ידי האדם, ויש בזה שלשה אופנים. האחד הוא על ידי **עצם ההכרה**, שהאדם בשכלו מכיר ויודע את ה', שבזה שבני האדם מכירים ויודעים שהוא הבורא והמנהיג, הרי הוא 'מלך'. וכמו שתיקנו בתפילת ר"ה 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך וכו' וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך'. כלומר שזה עצמו ש'ידע' 'ויבין' 'ויאמר' של הנבראים, יוצר את המציאות של 'מלוך' כיון שמכירים במלכותו.

ובמדרש - 'ואתם עדי נאום ה' ואני א-ל, אם אתם עדי אני א-ל, אין אתם עדי כביכול אין אני א-ל' (ספרי ברכה פיסקא ה, ילקו"ש שמות יח רמז רעא, פסיקתא דר"כ יב, ו).

האופן השני הוא על ידי **ששומעים בקולו וכפופים להוראותיו**,

חכמה ומוסר

מתוך שיחות רבינו שליט"א

מלמד שהיה אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים (במדב"ר יד, י).

אחר כך על ידי עקידת יצחק נתקיים בצורה נשגבה עניין ההכנעה לציווי ה', שהיה אז שיא פיסגת הציות שאברהם מסר את בנו יחידו ויצחק מסר את נפשו כדי לשמוע בקול ה'.

ואחר כך בא יעקב שנאמר בו 'שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון' (בבא מציעא פד.), והיינו שהיה בדמות וצלם אלוקים. ואמרו 'הקב"ה קראו ליעקב א-ל' (מגילה יח.). ואיתא שדמותו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד (ב"ר סח, יב).

ושבו חזרו ונשנו בעם ישראל שלשה שלבים אלו באופן של עם שלם, ביציאת מצרים קיבלו את מלכותו יתברך על ידי הכרה וככתוב 'זה א-לי ואנווהו' - 'ה' ימלוך לעולם ועד' (שמות טו). וכלשון התפילה 'ומלכותו ברצון קיבלו עליהם', ובמתן תורה קיבלו עליהם את הוראותיו ומצוותיו, ככתוב 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע' (שמות כד, ז). וכלשון המכילתא שהובא לעיל - 'אני הוא, שקיבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו, כן. וכשם שקיבלתם מלכותי עליכם, קבלו גזרותי'.

ובשלב זה היו ראויים בעת קבלת הלוחות להגיע כולם למדריגת 'צלם אלוקים' כדאיתא בחז"ל - 'אני אמרתי אלהים אתם, אילו המתינו ישראל למשה ולא היו עושים אותו מעשה, לא היתה גלויות ולא מלאך המות שולט בהן, וכן הוא אומר 'המכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות' מהו חרות, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר חירות מן גלויות, ורבי נחמיה אומר חירות ממלאך המות, בשעה שאמרו ישראל 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע', אמר הקב"ה אדם הראשון צויתו מצוה אחת כדי שיקיימנה והשויתו למלאכי השרת שנאמר 'הן האדם היה כאחד ממנו', אלו שהן עושין ומקיימין תרי"ג מצות חוץ מן הכללים ומן הפרטים ומן הדקדוקים, אינו דין שיהיו הן חיינן וקיימין לעולם, וכן הוא אומר 'וממתנה נחליאל' שנחלו מהקב"ה שיהיו חיים וקיימין לעולם, כיון שאמרו אלה אלהיך ישראל בא מות עליהן, אמר הקב"ה בשיטתו של אדם הראשון הלכתם וכו' (שמו"ר לב, א).

ומכיון שחטאו ונשתברו הלוחות לא זכו למדריגה זו, עד שיבוא זמן התיקון השלם והגאולה השלימה במהרה.

על ידי עצם הדבר שהאדם הוא **בצלם ודמות אלוקים**, שבוה הוא כביכול מייצג את האלוקים בארץ, ועל ידי האדם מתקיימת נוכחות ה' בעולם, [ובדוגמת המלך המשגר את בניו למשול בכל חלקי הארץ ככתוב 'תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ' (תהילים מה)]. שכאשר רואים אותו כאילו רואים את ה'.

והנה בחטאי הדורות הראשונים נסתלקה מן העולם כל שלושת הדרגות, ואירע הדבר בשלשה שלבים, תחילה אבדה המעלה העליונה, ולאחר מכן הדרגה הפחותה ממנה.

כי תחילה כאשר חטא אדם הראשון איבד את צלם האלוקים וכמו שכתוב 'ואדם ביקר לא ילין נמשל כבהמות נדמו'. ודרשוהו (שבת קנא:). על אדם הראשון שניטל ממנו צלם האלוקים באותו היום שנברא. ואחר כך ירדו בני האדם בדרגתם עוד עד שבדור אנוש נדמו כקוף ואבדו לגמרי צורת אדם (ב"ר כג, ו).

השלב השני היה כאשר הדורות הראשונים עברו על מצוות ה', והתחיל הדבר בקין שעבר על לא תרצח, ואחר כך אנשי השם ודור המבול שעברו על לא תנאף ולא תגנוב, ואז לא זו בלבד שאין גילוי מלכות ה' בעולם שהיה אמור להיות על ידי ציות בקול ה', אלא בכך ביטאו התעלמות ממלכותו יתברך.

ובדור הפלגה כבר בטלה אפילו הדרגה הבסיסית של הכרה במלכות ה', וזה היה על ידי נמרוד שמרד על מלכות שמים, וכדאיתא בחז"ל - 'למה נקרא שמו נמרוד שהמריד את כל העולם כולו עליו במלכותו' (עירובין נג.). ואף שבכל דור היו צדיקים בודדים, אולם לא היה בעולם ביטוי הולם למלכותו יתברך והיה העולם שמים, והם 'שני אלפים תוהו' (ע"ז ט).

וכאשר באו האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב ע"ה, הביאו לגילוי מלכות ה' בעולם, והיה זה גם בשלשה שלבים הנ"ל, זה למעלה מזה.

תחילה בא אברהם אבינו שעניינו היה הכרה בה' כמו שאמרו 'הכיר את בוראו' (ב"ר צה, ג). והוא ביקש לדעת מיהו בעל הבריה (ב"ר לט, א). ואמרו - 'אמר הקב"ה עד מתי יהא העולם מתנהג באפילה, תבוא האורה, ויאמר אלוקים יהי אור, זה אברהם' (ב"ר ב, ג). וגילה את ההכרה והאמונה בבורא ופירסם את שמו בעולם כמו שכתוב 'ויקרא בשם ה'". ואיתא - 'ואת הנפש אשר עשו בחרן

חקר ועיון

הרב חיים יצחק פרוש

סדר הוצאת והכנסת ספר תורה (ג)

גלילת ספר התורה

נקט עשרה. ויש מי שכתב דמהא משמע שהגדול בעשרה גולל אעפ"י שלא קרא, דחולקין כבוד לגדול ליטול שכר כנד כולם". ונראה שלדברי הפירוש השני בשם העיטור גדול שבקוראים קאמר בדווקא. וכן פסק בשו"ע (שם ס"א) גדול שבאותם שקראו בתורה גולל. [ועי"ש בב"ח שמביא כמה דרכים בביאור הדברים].

א וברש"י שם בגמרא ד"ה עשרה, שנאספו וקראו השלשה או השבעה כחוק היום, ולפי שאין קוראין בתורה בפחות מעשרה, נקט עשרה שקראו בתורה עכ"ל, משמע מרש"י דכשקוראין שבעה כגון בשבת שחרית, נוטל הגדול בהגבהה כנגד השבעה, ולא כנגד השמיני שהוא המפסיד שנוסף בשבת. וא"כ ביו"ט או בראש חודש שחל להיות בשבת, שמוציאין ס"ת נוסף לקריאת המפסיד, צריך להקפיד לתת ההגבהה בס"ת הראשון להגדול, שזה עיקר הקריאה שבו קראו השבעה הראשונים.

בגמרא מגילה (לב.). איתא עשרה שקראו בתורה, הגדול שבהם גולל ס"ת, הגוללו נוטל שכר כולם, דאמר רבי יהושע בן לוי עשרה שקראו בתורה הגולל ס"ת קיבל שכר כולו, שכר כולן סלקא דעתך, אלא אימא קיבל שכר כנגד כולן. [פירשו תוס' לפי שהוא כבודו, וגם לפי שהוא גדול שבכולן כדאי הוא ליטול שכר כנגד כולם]. ובטור (קמז) כתב בעל העיטור איכא מאן דאמר דעשרה לאו דווקא אלא גדול שבבית הכנסת, ואיכא מ"ד עשרה דווקא. והבית יוסף שם כתב בשם הר"ן (שם יא ע"ב) 'אעפ"י שאין קורין בתורה אלא שבעה, כיון שאין קורין בתורה בפחות מעשרה

הרב חיים יצחק פרוש

המשך מעמוד הקודם

והמג"א (סק"ב) כתב - 'ויש אומרים דהגדול שבבית הכנסת גולל אע"פ שלא קרא בתורה'. וכ"פ הגר"א שם, ובמשנ"ב (סק"ו) כתב דכן פשט המנהג כהיום שאין מחפשיין אחר מי שקרא בתורה.

ובמשנה ברורה (סק"ה) כתב דהגולל היינו מה שאנו קורין היום הגבחה שהוא עיקר הגולל, [ובסק"ח מסביר, כי הוא עיקרו של הגלילה שהוא אווזו הס"ת בידו. ובסק"ט, משמע שהגבחה היא יותר מצוה מגלילה]. אבל בכ"ח מביא דהגולל הוא כפשוטו, משום דצריך ליהזר בדיני גלילה להעמידה על התפר ולגלול מבחוץ ולהדקו מבפנים, ולגלול מטפחת סביב ספר תורה ולא איפכא, ומאחר שנהזר בכל זה לכן נוטל שכר כנגד כולם, לפיכך נמשך מזה שהגדול שבכולם היא גולל, לפי שהגדול הוא הנזהר יותר משאינו גדול, ועושה הגלילה כהוגן בכל דיניה עיי"ש. וספר חסידים (סימן תשנז), אלא הזקן הצדיק בעיר הוא יקשור הס"ת ולא אחר, שנאמר (ירמיה ב, ח) ותופשי התורה לא ידעוני. ויש הרבה להאריך מאוד בכל הפירושים והשיטות בזה ואכמ"ל.

והרמב"ם בהלכות תפילה (פי"ב הי"ח) כתב - 'וכל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה קודם לקרות, והאחרון שגולל ס"ת נוטל שכר כנגד הכל, לפיכך עולה ומשלים אפילו גדול שבציבור'. והביאו בערוך השולחן (שם סק"ט) וכתב על זה - 'ולפי זה האחרון הוא הגולל, וזה שאמרה הגמרא הגדול גולל ונוטל שכר כנגד כולם הכי פירושא, הגדול יכול לעלות אחרון ולגלול, ואע"ג שבזיון הוא להיות אחרון שבקוראים, ונוטל שכר כנגד כולם, משום דזוכה בשני מצות, במצות קריאה ומצות גלילה. ותמנהי על הטור ושו"ע שלא הביאו דבריו כלל. ודע שאני מתפלל על מנהג שלנו שמכבדים איש נכבד להגבחה התורה, והגולל הוא אדם קטן, והרי בגמרא מבואר דעיקר שכר הוא הגלילה. ולכן באמת במדינותינו בבתי מדרשות של חסידים (והוא גם מנהג חב"ד) מגביהים התורה וחוזרים ומניחים אותה על הבימה וגוללים בעצמן וחוזרים ונוטלים אותה וישב על ספסל, ואיש פשוט כורך המפה ומלביש המעיל, וברור שמטעם זה עושים כן, ומנהג האשכנזים תמוה. ואפשר לומר דהגבחה שמראה הס"ת לעם וכולם עומדים מפני כבוד התורה, זהו יותר גדול מהגלילה, אבל בזמן הש"ס לא היה הגבחה אחר הקריאה אלא קודם הקריאה, וכן מנהג ספרד גם היום, ולכן אצלם הגלילה הוא העיקר, ולא כן אצלנו'.

אבל השערי אפרים (שם סכ"ב) והביאו המשנה ברורה (סק"ז) כתב, 'ועכשיו נהגו שלא לדקדק בזה ומכבדים אף לאנשים בינונים משום דרכי שלום. ומצות גלילה אף כי רבה היא, נהגו לכבד אף לקטנים שהגיעו לעונת הפעוטות שיש בהם דעת להבחין ענין דבר שבקדושה, כדי לחנכם במצות. ומי שיש לו יארצי"ט ביום ההוא, נוהגין לכבדו במצוה זו, ואם יש שני יארצי"ט ביום אחד, ואחד עלה לתורה, יש לכבד השני בהגבחה. וכן פסק במשנ"ב (סק"ט) - 'ועל כן מי שנותנין לו ס"ת להגביה ולגלול ואי אפשר לו לעשות שתיהן, יגביה ויתן לאחר לגלול'.

ובטור ושו"ע שם מוסיפים, ורגילין לקנותו בדמים יקרים לחבב המצוה, וכתב המג"א (סק"ג), 'צ"ע כיון שהגדול גולל מה ענין לקנותו, וצריך לומר דמכל מקום מי שמעלה בדמים יותר הוא קודם להגדול, כדי לחבב המצוה. וכתב שם המחצית השקל א"כ שלא כדן עושין הגבאים כי לפעמים לא נמצא בבית הכנסת מי שקנה גלילה, והגבאים מכבדים להישר בעיניהם, דראוי לגבאים לכבד לגדול. וכן פסק בשערי אפרים (שם סכ"ב) והמשנ"ב

(סק"ח). ועיי"ש במג"א (שם סקי"א) ובשערי אפרים (סכ"ג) במקום שאין מוכרים מצוות אלו ומכבדין לאחד שיהיה הגבחה או גלילה, יקח הגבחה. וכן אם מכבדין אותו בשתייהם ואי אפשר לו שניהם, יעשה הגבחה שהוא עיקר המצוה, וגם הוא קודם הגלילה עיי"ש. והגר"ח"ק שליט"א כתב, שאלתי למרן ה'חזון איש' אם הגולל נוטל שכר כנגד כולן אם דווקא בהגבחה או גם בגלילה, ואמר שקאי על שניהם (מעשה איש ח"ה, ארחות רבינו ח"ג).

ובסימן קמ"ז (ס"ד) נפסק דעכשיו שנוהגים שהאחד מגביה והאחד גולל, הכתב יהיה כנגד המגביה, וכן נוהגים, כי הוא עיקר הגולל והאוחז בס"ת. [ויש בזה מחלוקת גדולה בראשונים]. ועיי"ש במשנ"ב (סק"ח), ובסק"ט"ז כתב ג"כ, צריך להיות הכתב נגד פניו של האוחז הס"ת, כן בעת הגבחה וכן בעת הגלילה, דכיון שהוא עוסק בס"ת, כבוד התורה הוא להיות כנגד פניו עכ"ל. וכהיום נהגו כן אבל כשגומרים הגלילה הופכים את הס"ת עם הכתב כלפי חוץ כנגד הציבור, וכן הולכים עמה עד הכנסתה לארון הקודש. אבל בשם מרן החזון איש הביאו שהיה מקפיד מאוד על זה שלא להפוך אלא שכל הזמן יהיה הכתב כנגד האוחז בס"ת - או המגביה - כמו בשעת הגלילה, וכן היה מקפיד גם בהוצאת הס"ת, ומביא עדות בשם הגר"ח"ק שראה איך שהחזו"א היה מהפך הס"ת ביד האוחז את צד הכתב כלפי האוחז (אורחות רבינו ח"ג עמוד ריד). ויש שטוענין שהמנהג הנהוג לאחוז פני הס"ת בהליכה כלפי הציבור, הוא בכדי להראות לכבודה את המעיל המרוקם והמקושט לכבוד התורה, כדאייתא במסכת יומא (ע ע"א) כל אחד מביא ס"ת מביתו להראות חזותו לרבים, וברש"י שיש מצוה להראות היופי של הס"ת לרבים. ובשבת (קלג ע"ב) מצוה לכרוך את הס"ת במעיל יפה, וזהו כבודה (שיח תפלה שי"ג).

ובענין מה שהקפידו לחגור בגלילה את האבנט בשליש העליון של הס"ת, אינו מקור בהלכה ומקורו היחיד הוא במנהגי צאנז שהובא בילקוט אברהם, וז"ל - 'אמר לי בעל הדרכי תשובה בשם הגה"ק מצאנז צוק"ל, שצריכין לכרוך החגורה סביב הס"ת שהוא גלילה, למעלה מחציו בתחילת השליש העליון, כמו במזוזה דצריכין לקובעה בשליש העליון, ועיי"ש שהאריך לדון בזה. ובשערי חיים על השערי אפרים (ש"י אות כא) כתב בשם הגה"ק משינווא דהטעם הוא כמו דמציינו באבנט שהיה הכהן לבוש אותו למעלה, דהיינו כנגד אצילי ידיו, כמו שפירש רש"י בזבחים (יט ע"א ד"ה כנגד) ועיי"ש במה שהאריך, ובמה שכתב בדברי יציב (או"ח סימן עז) באריכות. ובשו"ת מהרש"ג (חלק ב סימן ד) כתב דפשיטא דאינו מעכב כלל, ואף למצוה אין קפידא לקשור הס"ת בשליש העליון דווקא, דאילו היה קפידא לא הוה שתקו מיניה בש"ס וברמב"ם ובטור ושו"ע, ולא ראיתי מדקדקין בזה עיי"ש. (ומנהג חב"ד לקשור דווקא בשליש התחתון). ויש עוד הרבה פרטי דינים בדיני הגלילה וקצר המצע בכאן.

ראינו מכל זה גודל החשיבות והשכר שיש במצוות הגבחה וגלילה, והאיך שצריכים להתאמץ לזכות בזה ולעשותה כהלכתה. [כבר הארכנו בעניין הגבחה וגלילה בגליונות הקודמים, והוספנו כאן כמה עניינים שלא נזכרו שם.]

אמירת הפסוקים בעת החזרת ספר התורה

בעת החזרת הס"ת לארון הקודש נהגו לומר מזמורים ופסוקים שונים ונבאר מקורם.

הרב חיים יצחק פרוש

ובאליה רבה (סוף סימן קלד) הביא דברי הטור והב"ה, וכתב עליו, ולענ"ד נראה שגם תפילת מוסף של יו"ט ור"ח וחולו של מועד נתקן כנגד ז' קולות כמו בשבת, אלא הש"ס שהזכיר שבת שהוא תדיר וה"ה לאינך וכו'. ואפשר דס"ל לב"ח דטעמא מפני שנאמר על מתן תורה הוא דווקא בשבת, דבשבת ניתנה תורה עיי"ש.

[והפרי מגדים (סימן קלד א"א סק"ו) הביא דבריהם וכתב דלפי דבריהם אתי שפיר דבמנחה בשבת אין אומרים רק 'לדוד מזמור', דבשחרית ניתנה תורה. ובמשנ"ב (שם סק"ד) כתב בשם אחרונים, נוהגין בשבת בשחרית כשמחזירין הס"ת לארון לומר המזמור 'הבו לה', ובמנחה בשבת וכן ביו"ט ובחול 'לדוד מזמור'].

ובשער הכוונות להאר"י לא נזכר כלל אמירת 'מזמור לדוד' לא בשבת ולא ביו"ט וכן לא מזכיר שם אמירה בימות החול, ונחלקו המקובלים בזה אם אומרים או לא ואכמ"ל.

ואמירת 'לדוד מזמור' בימות החול מקורו מאוחר ביותר, וכנראה שהראשון שמזכירו הוא בקיצור של"ה ואחריו העתיקוהו באחרונים בפרמ"ג הנ"ל וביעב"ץ, והגר"א כנראה לא אמרו, וכן בסידור הרב אינו מופיע. ובסידורי הספרדים ג"כ אינו מופיע, אבל רוב האשכנזים נהגו לאומרו וכמו שראינו במשנ"ב הנ"ל.

והפסוקים 'ובנוחה יאמר וכו', הם גם מנהג מאוחר, ורק פסוק 'ובנוחה וגו' נזכר בכל בו' במוסף של שבת, וכן ב'אבודרהם' הנ"ל [ושם כתב דאומרים 'כהניך ילבשו צדק וגו' בעבור דוד עבדך וגו', שאמרם שלמה כשהכניס הארון לבית קדשי הקדשים, כשדבקו שערים זה לזה ולא יכלו להכניסו כדאיתא שבת ל:], וב'ארחות חיים' (שבת שחרית אות ז).

אבל פסוקי 'שאו שערים וכו' נזכר בספר 'המנהיג' הנ"ל שהיו אומרים ביחד עם 'מזמור לדוד הבו וגו' בשבת. ובמשך הדורות נוספו פסוקים הנאמרים לפנינו. (ובחב"ד ולהגר"א אין אומרים אותם). וי"ל דהפסוקים 'ובנוחה וגו' אומרים אותם דהם המשך הפסוק של 'זיהי בנסוע הארון' שאומרים בהוצאת הס"ת, וכשמכניסים אומרים שהס"ת הגיע למנוחתו.

[ונראה שכל אמירת המזמורים והפסוקים בעת הולכת ספר תורה מיוסד על האמור בדוד המלך (שמואל ב' פרק ו' ובדברי הימים א' פרק יג פרק טו) שבעת שנשאו את הארון היו משוררים לפני ה' בכל עוז בשירים ובכינורות. ולכן נהגו שבעת נשיאת ספר תורה אומרים מזמורים ותשבחות לכבודו של מקום].

ויהי רצון שנזכה לקיים מצות קריאת התורה והגבהתה וגלילתה כהלכתה בכל פרטיה ודקדוקיה ונהיה בכלל ברוך אשר יקים את [דברי] התורה הזאת.

אומרים 'מזמור לדוד' ובחול 'לדוד מזמור', והרי ידוע מ"ש חז"ל בפסחים (קז ע"א) דלדוד מזמור מורה שקודם שרתה על דוד רוח הקודש ואח"כ אמר המזמור, ומזמור לדוד הוא להיפך, וא"כ לכאורה היה ראוי שבשבת יאמרו הנראה כאילו מקודש יותר דהיינו לדוד מזמור, עיי"ש שהאריך בזה באופן נפלא.

ג. ובשערי אפרים (ש"י סמ"ב) ונוהגין שלא לומר מזמור לדוד כי אם בשבת או ביו"ט שחל בשבת, אבל ביו"ט ומכל שכן בחול כשמסלקין הס"ת אין אומרים מזמור לדוד רק לדוד מזמור. וכתב שם בפתחי שערים (ס"ק מה) צ"ע בחג השבועות שהוא זמן מתן תורה, וכן בראש השנה שמחזירין בזכרונות זכות קבלת התורה, אפשר שיש לומר מזמור לדוד הבו וגו', וכן כתבתי במנהגי ראש השנה (במטה אפרים סימן תקצ סל"ו), אך בסידור יעב"ץ ראיתי שכתב בר"ה 'לדוד מזמור', ואפשר דגם מזמור זה שייך לר"ה אחר שנברא בו העולם, ולכן אומר 'לה' הארץ וכו' וצ"ע.

נהגו שהחזן אומר פסוק (תהילים קמח, יג) 'יהללו את שם ה' וגו', והקהל עונה אחריו 'הודו על ארץ ושמים וגו' ופסוק 'וירם קרן וגו'. ויש חילוקים במנהגים של הראשונים אם החזן אומר לבד כל הפסוקים או גם הקהל. ולכתחלה משמע במנהגים הקדומים שהחזן אומר יהללו וגו' והציבור עונין הודו וגו', אבל במקום שלא שמע מפי החזן חצי הראשון, אז יאמר היחיד כל הפסוק.

ובהרוקח (סימן שיט בהקדמה להלכות ברכות), כתב - 'תמה אחי רבי יחזקיה על שחולקין פסוק זה, 'יהללו את שם ה' כי נשגב', ש"צ אומר חציו, והקהל מסיימין אותו וגומרין פסוק אחר כמו 'וירם קרן לעמו וגו'. ואומר אני, הלא בפסוק 'וקרא זה אל זה ואמר', עושין כמו כן, וגם בברכת מילה אומר ש"צ 'הודו לה' כי טוב, והקהל מסיימין 'כי לעולם חסדו', וטעם כולם אפרש לפי קט דעת, לפי שהשרפים קוראים זה לזה להקדיש ליצרים יחד, ומקדשין אחרי כן כולם יחד, כמו כן ש"צ אומר ואח"כ מקדשין הקהל עמו וכו', אף כאן לפי שאמר מתחילה 'גדלו לה' אתי', וגם 'הכל הבו גודל', אומר בסוף אין אתם צריכים, כי אם לגדלו ולהללו, לפי שגדול ונשגב שמו לבדו, שכל בשמים ובארץ משגבין ומגדלין שמו. והציבור משיבין גם אנו יודעין, ומסיימין את המזמור, ואומר על שהרים קרן לעמו ישראל, ומהללין אותו על פניו. [הביא דבריו במג"א (נא סק"ט) והקשה וצ"ע מנא לן לחלוק מאחר דבגמרא מפורש לאיסור].

וממשיך הרוקח שם - 'ורבי יחזקיה מפרש שלפיכך אומר פסוק זה כשמחזירים הס"ת למקומה, לפי כשמשתחיים אומר 'רוממו ה' אלקינו והשתחו', וגם בברכת התורה משתחיים לכבוד התורה, כשמחזירים אותה אומר 'יהללו', להודיעך שלא בשביל אלהות שבתורה הוא משתחוה, אלא להקב"ה הוא משתחוה ששכינתו שורה עליו וכו', וגם משבחים אותו שהרים קרן ישראל במתן תורה, שמאבהה אותם נתן להם חיי העולם שבה מרומם קרנם על כל העמים וכו', עיי"ש. (הביאו מטה משה סימן רנו).

אמירת 'מזמור לדוד' ו'לדוד מזמור'

הראשון שהזכירו הוא הראב"ן בספר 'המנהיג' (שבת סימן מא), שכתב - ועומדים להכניס תורה בארון, ומנהג ספרד לומר 'מזמור לדוד הבו וגו', וי"ל הטעם שזה המזמור על מתן תורה נאמר וכו'. ואחריו מביאו ה'אבודרהם' (שחרית של שבת). ובטור (סימן רפד), ונוהגים לומר בספרד 'מזמור לדוד הבו לה' בני אלים' כשמחזירים הספר, מפני שנאמר על מתן תורה (עיי"ן זבחים קטז ע"א), וגם שבע ברכות בתפילה של שבת נתקנו כנגד שבעה קולות שבמזמור זה (ברכות כט ע"א). וכתב שם הב"ח, משמע דווקא בשבת דאיכא תרתי טעמי, ועל כן אין אומרים אותו אלא בשעה שמחזיר הספר לפי שנאמר על מתן תורה. והא דלא תיקנו לומר אותו בשעת הוצאת הס"ת אלא דווקא קודם מוסף, היינו לפי דאותן שבע ברכות שבמוסף הם באים בשביל שבת וכדאמרינן בברכות שם וכו', על כן אין אומרים אותו אלא בשעה שמחזיר הספר וסמוך למוסף. ולכן מה שנהגו העולם לומר אותו בכל פעם בשני ובחמישי ובר"ח ובתעניות, הוא מנהג בורות, כי לא נתקן אלא בשבת דווקא קודם תפילת מוסף, ולכן לא כתבו רבינו לעיל סוף סימן קמ"ט כשכתב דין חזרת ס"ת למקומו בימות החול עכ"ל הב"ח. ובשולחן ערוך לא הוזכר כלל המנהג לאמרו, אבל הוזכר ב'לבוש' סוף סימן רפ"ד, ובמטה משה אות תעט"ב.

ב. עיי"ן באשל אברהם מבוטשאטש (קמט ס"א) מה שהקשה על זה שנהגים שבשבת

אסיפת פירות שנתפזרו בבית, בשבת ויו"ט

ולכאורה יש לדקדק מזה דגם בבית אסור בנתפזרו, דהא ההכרח של הרמב"ן דאיירי בנתערבו בעפר הוא מדנקט 'חצר', וזהו המקור לדין השני שבשו"ע שכשמחזי שבורר מהעפר אסור, וא"כ החלק הראשון שבשו"ע כשאנים מעורבים בעפר הוא בבית ששם אין הפירות מעורבים בעפר ואעפ"כ נקט בשו"ע כרבינו יונה שבנתפזרו אחת הנה ואחת הנה אסור (ויש לדחות). וביותר יש לדקדק מהא דלא תירצו הראשונים שמה שאמרו בגמרא שמותר לאסוף הפירות לתוך הכלכלה איירי בבית ושם מותר משא"כ בדף קמ"ג שאסרו לאסוף פירות איירי בחצר, משמע שחצר לאו דוקא וכשנתפזרו אחת הנה ואחת הנה אסור גם בבית. ובתוספתא (פרק י"ז ברייתא ו') איתא 'פירות שנתפזרו מלקט אחד אחד ואוכל' ולא כתבו נתפזרו בחצר (ועיין בביאור חזון יחזקאל שם). וכן בטור לא כתב נתפזרו בחצר, וכלשון התוספתא, ומשמע מהתוספתא והטור דחצר לאו דוקא, ורק בשו"ע כתב נתפזרו לו פירות בחצר, וכלשון הגמרא.

טעם איסור אסיפת פירות שנתפזרו והנ"מ בבית

והנה טעם האיסור דליקוט פירות אמרו בגמרא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והעתיקו במשנ"ב סימן של"ה ס"ק י"ז. ובביאור דין זה מצאנו כמה שיטות, א. דעת הרמב"ם כבר הוזכר לעיל דהוא דחיישינן שמא יכבשם לגוף אחד ויתחייב משום מעמר. ב. בחיי אדם (כלל י"ג דין א') כתב דהוא משום טירחא יתירה. ג. באגלי טל (מלאכת מעמר סעיף ז' וס"ק י') כתב דהוא איסור מעמר דרבנן. ד. בספר 'חוט שני' (להגר"נ קרליץ שליט"א) ראיתי שכתב - 'וגדר עובדין דחול נראה שהוא במקום שנראה שעושה כמלאכה כמלקט בשדה וכדומה'.

והנה להרמב"ם נראה פשוט דגם בבית יש איסור לאסוף הפירות לתוך הסל דגם בבית יש חשש שיכבשם לגוף אחד ויתחייב משום מעמר, [אולם שיטת הרמב"ם לא נפסקה להלכה דהא לדעתו יש איסור מעמר גם שלא במקום גידולו וכמש"כ הפמ"ג בסי' של"ה א"א ס"ק ט"ו, ואנן קיי"ל בסימן ש"מ סעיף ט' דשלא במקום גידולו מותר]. וכן לטעם החיי אדם' נראה בפשטות דאסור בבית כבחצר דטירחא יש בבית כבחצר,

אכן לשיטת האגלי טל' שיש בזה משום מלאכת מעמר יש לדון, די"ל דבבית לא שייך לאסור מדין מעמר מדרבנן דבבית אין עימור. וכן למש"כ בחוט שני נראה דבבית מותר דלא נראה שעושה מלאכה כמלקט בשדה.

דעת המ"ב בדין אסיפת פירות שנתפזרו בבית

ובמ"ב סימן ש"מ ס"ק ל"ז כתב - דשלא במקום גידולו כגון שנתפזרו פירות בבית אפילו איסורא נמי ליכא כשמקבצן יחד. הרי דנקט דבבית מותר אלא שצייץ לעיין בסימן של"ה סעיף ה'. וצ"ב כוונת המ"ב דיש לפרש כוונתו דשם מבואר דבחצרו אסור, וחלוק חצר מבית דבחצר אסור ובבית מותר, או יש לפרש כוונתו דשם מבואר דבנתפזרו אחת הנה ואחת הנה אסור, והיינו דמש"כ כאן שבבית מותר היינו כשנתפזרו במקום אחד, אכן פירוש זה דחוק בלשונו דהא לשון נתפזרו לא משמע שהם במקום אחד, ויותר היה נראה כנ"ל דבחצר אסור ובבית מותר. אכן בסימן ש"ט ס"ק י"א [לגבי הדין הנ"ל דזורק מהכלכלה את הפירות והאבן וחוזר ללקט הפירות לתוך הכלכלה] כתב המ"ב - אך יזהר שלא יתפזרו אחת הנה ואחת הנה דאל"ה אסור ללקט אותם ולהניחם אח"כ בתוך הכלכלה משום עובדין דחול וכמבואר לקמן בסוף סימן של"ה. ובפשטות איירי שם בבית וכמש"כ הרמב"ן, הרי דלדעתו גם בבית אסור ללקט כשנתפזרו,

שאלה: פירות שנתפזרו בבית האם מותר לאוספם ולהחזירן למקומם המיועד להם או לתוך מגש או צלחת כדי לאוכלם.

איתא בגמרא שבת קמג: - ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. הרי שאסור לאסוף פירות [המפוזרים בחצר] לתוך סל או קופה.

והקשו הראשונים דבדף קמ"ב ע"א איתא דכלכלה מלאה פירות שיש בה אבן אסור לטלטל את הכלכלה אלא צריך לנער את הפירות והאבן מהכלכלה ויחזיר את הפירות וכך יוכל לטלטל את הכלכלה, הרי דמותר לאסוף פירות מפוזרים, ונתבאר בזה כמה תירוצים.

הר"ן תירץ בשם רבינו יונה דרק כשהפירות מפוזרים אחת הנה ואחת הנה אסור לאוספם אבל כשהם במקום אחד מותר, ובהא דכלכלה איירי ששופכם במקום אחד ואינם מתפזרים.

הרמב"ן תירץ דרק כשהפירות מעורבים בעפר וצורות אסור לאוספם מצד איסור בורר, ודייק זה מדנקטו בגמרא נתפזרו 'בחצר' ולא אמרו נתפזרו בבית, והוא משום דבבית אין מצוי עפר וצורות, ופירות שנתפזרו בו אין איסור לאוספם, ובהא דכלכלה איירי בבית, ובדף קמ"ג איירי בחצר שיש בו עפר וצורות והאיסור הוא מצד מלאכת בורר, ואף כשרוצה לאוכלם מיד אסור דמיחזי כבורר כשנותן בסל.

הרמב"ם בפכ"א משבת ה"א כתב דהאיסור ליתן לתוך הסל הוא משום דאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול להכניסו בסל, חיישינן שמא יכבשם בידו לתוך הקופה ויבוא לידי עימור, והיינו שידבק הפירות עד שיעשו גוף אחד ויתחייב משום מעמר, וכמש"כ הרמב"ם שם דבכה"ג חייב משום מעמר. וכתב הגר"ח נאה ז"ל בספרו 'קצות השולחן' (סימן קמ"ו עמוד צ"ט) דלפי"ז ישוב הסוגיות היינו משום דהחשש שמא יכבשם הוא רק כשעדיין לא היו בסל או קופה וחיישינן שיכבשם כדי שיכנסו לכלכלה אבל כשכבר היו בכלכלה ויודע מכבר שהפירות נכנסים לכלכלה לא חיישינן שיכבשם.

בהגהות מרדכי פרק חבית כתב על הגמרא הנ"ל שאסרו ליתן לתוך הסל או קופה וז"ל - 'ונראה לי דללקט לתוך כלכלה מותר כדמשמע בפרק נוטל מישדינהו לפיריה', כלומר דהמרדכי חילק דללקט פירות הפוזרים ולתתם בסל או קופה אסור אבל לתתם בכלכלה מותר. וביאר בקצות השולחן (שם עמוד ק') דכלכלה אין דרך ליתן לתוכה פירות מפוזרים מהשדה דהוא כלי העשוי מחומר חשוב ואנשים חשובים משתמשים בה, ורק בסל או קופה דומה למלקט בשדה ויש בזה משום עובדין דחול.

הוכחה דגם בבית אסור בנתפזרו

והנה הרמב"ן הוכיח שיטתו מדנקטו בגמרא 'חצר' ולא נקטו 'בית', ויש לדון האם גם רבינו יונה מסכים לזה דבבית מותר ללקט פירות שנתפזרו. ומדברי הרשב"א לכאורה מבואר דגם בבית אסור, דהרשב"א ב'עבודת הקודש' (בית מועד שער א' סימן ה') נקט כשני התירוצים הן של רבינו יונה והן של הרמב"ן, ולכן כתב דאם נתפזרו לו פירות בחצר אחת הנה ואחת הנה מלקט על יד על יד ואוכל ולא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה, והורו רבותי שאם נפלו למקום אחד נותן אפילו לתוך הסל, ונתפזרו לו בין צורות ועפרורית שבחצר מלקט אחד אחד ואוכל ולא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה, ע"כ. וכלשון זה נפסק בשו"ע סימן של"ה סעיף ה'. והיינו שנפסק גם כרבינו יונה שבנתפזרו אחת הנה ואחת הנה אסור, ואפילו כשהם במקום אחד אסור אם מעורבים בעפר וצורות.

וצ"ע ב"שוב דברי המ"ב בדין זה.

וב'תפארת ישראל' על המשניות (בכלכלת שבת מלאכת מעמר) הביא די"א דבבית מותר ללקטן אפילו מפוזרים. [אכן דבריו שם צ"ב דציין כמקור לדבריו מהמגיד משנה, ובמג"מ מבואר כוונתו לדעת הרמב"ן שבבית מותר דאין שם משום בורר, וכנראה זהו כוונת התפא"י במש"כ וי"א, דהיינו דעת הרמב"ן, וא"כ משמע דשאר הראשונים נקטו דבבית אסור].

דעת הפוסקים למעשה

ולמעשה כתב בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (פרק כ"ו סעיף כ"ד) - פירות שהתפזרו בבית מותר לטאטא אותם למקום אחד ושם להרימם. וכן כתב בשו"ת 'אור לציון' (ח"ב פמ"ג ס"ז) דבבית מותר.

וב'חיי אדם' (כלל י"ג דין א') מבואר דגם בבית אסור בנתפזרו דכתב שם - ולכן מותר לקבץ פירות שנתפזרו בבית או בחצר במקום אחד ונותן לתוך הסל אבל אם נתפזרו אחד הנה ואחד הנה אסור לקבצם לתוך הסל. וכן מבואר באליה רבה שכתב - ובשמחת תורה נוהגין לפזר פירות והבנים מלקטים ונותנים לסלים ולקופות זכיון שמשום שמחה עושין לא הקפידו. והנה שם מיירי בבית הכנסת ולא בחצר, הרי שגם בבית יש איסור לאוספם כשנתפזרו [אם לא משום שמחה שהתירו], וצ"ע על ה'שמירת שבת כהלכתה' וה'אור לציון' שהתירו בפשטות.

איסוף גידולי קרקע מריצפת הבית כדי לזורקם

המורם מהנ"ל שיש מקום להחמיר באסיפת דבר שהוא מגידולי קרקע (דבדבר שאינו גידול קרקע) כמשחקים וכדומה לא הוזכר כלל איסור זה שישודו מאיסור מעמר שאינו רק בגידולי קרקע) שנתפזרו אפילו בבית, וכדמוכח מלשון התוספתא והטור וחי"א והא"ר והמ"ב בסימן ש"ט, וכן מבואר בפשטות מהראשונים וכן"ל, ולכאורה לפי"ז אם נפלו על ריצפת הבית גידולי קרקע כגון פירות, או פיצוחים וכדומה אסור לאספם כדי לזורקם, ותמוה מאוד לאסור זה דנראה דאין העולם נוהרים בזה.

ונראה לומר דכשמאסף פירות כדי לזורקם אין כלל איסור, דהנה בספר 'מגן אבות' (על מלאכות שבת) כתב - ואפשר דלא מיקרי מעמר אלא ביש צורך בעימור זה כמו בשיבלים דהרוח מפזרתן כל זמן שאינם מכונסים וכיצא בהם בפירות קטנים, אבל בפירות שאין בהם שום תועלת בעימור נגד פזרונם כפי האזינו גם להפמ"ג (הסובר דאפילו שלא במקום גידולן יש איסור מעמר) אין בו משום עימור, וכ"כ בשו"ת 'מהר"ח אור זרוע' סימן רי"ד - דמה שאמרו בגמרא ביצה דף ל"ג ע"ב מגבב אדם עצים מן החצר ומדליק שאין עימור אלא כשלוקחם ממקום גידולם ומקבצם ושמא מה שמגבב מן החצר אין זה עימור אלא כעין עימור שיבלים שמקבצם כדי שיהיו יחד ולקושרם יחד או שישכנו יחד שלא יפזרו הרוח וגם שלא ידרסו ברגלי אדם ובהמה כשהם מפוזרים, ובקל נאבדים בכמה עינים כשהם מפוזרין כל שיבולת בפני עצמה, אבל קיסמין שבחצר שאינו מקבצן אלא כדי להדליקם לאלתו, אינו מקבצם אלא שטורח לו להדליק כל קיסם או לזרוק כל קיסם לבדו למזורה, ולא בשביל תיקון הקיסמין ושמידתן מקבצם אין זה עימור, עכ"ל.

ובשעה"צ סימן תק"א ס"ק י"ד ביאר על דרך זה את דעת הרמב"ם והשו"ע שם - ועל כרחך דס"ל להרמב"ם דלא אסור עימור כי אם כשמעמר שיהיו מונחים שם לייבש וכה"ג אבל לא כשמגבבן כדי להדליקן תיכף (וע"ע להלן בזה). ועפ"י"ז נראה דכשמאסף גידול קרקע מריצפת הבית כדי לזורקם ואין כוונתו לקבצם כדי לשמרם וכדומה אלא כדי לזרוק הכל ביחד אין איסור, דאם נפרש דהעובדין דחול הוא מחמת מלאכת מעמר וכמש"כ

הרמב"ם, או כמו שפירש באג"ט פשוט לפי הנ"ל דבכה"ג אין לאסור דאין כלל מלאכת מעמר בזה, ואפילו למש"כ החיי אדם שהוא משום טירחא, נראה פשוט דהטירחא נאסרה כשהוא עסוק באיסור מלאכה (וכדמצינו בהלכות יו"ט וחוה"מ בכמה מקומות), וכאן הוא ביסודו דין מעמר ובכה"ג שלא שייך עימור לא נאסר משום טירחא גרידא.

אסיפת פירות לתוך מגש או צלחת אין לאסור

אבל כשמאסף פירות להניחם במקומם הראוי שמשמור שם וכבזמנינו שנותנם לירקנית או במקור ששם הפירות משתמרים יש מקום לאסור כפמשנ"ת.

אכן אם נפלו פירות ממגש או צלחת שהביאו לשולחן כדי לאוכלם ונתפזרו בבית נראה שמותר לאוספם ולהניחם תוך המגש או הצלחת, אפילו אם נחמיר גם בבית מצד עובדין דחול [וכמש"כ בחיי אדם ובא"ר וכן"ל], דהנה בב"ה"ל בסימן של"ה ד"ה אחד הנה ואחד הנה כתב דדעת התוספות והרא"ש דמש"כ בשו"ע דמותר כשמלקט מעט ואוכל הוא לא דוקא כשאוכל אלא כל שלא מניח בסל וקופה מותר ואפילו במניח בתוך חיקו [היינו לידו] או לכסותו. אכן מהגר"א הביא שכתב דשאר ראשונים חולקים ע"ז וסוברים דרק כדי לאכול מותר.

ונראה דאפילו להגר"א אין הכוונה דוקא באוכל כל פרי שמגביה, אלא כל שנראה שאינו עוסק באיסוף פירות לשמרם אין איסור בזה, ודוקא לכסותו או לחיקו אסור שאר הראשונים דלא כתוס' והרא"ש, דבכסותו וחיקו גם לא ניכר שמאסף כדי לאכול, אבל במאסף לתוך צלחת וכדומה שניכר שאוספם כדי להניחם על השולחן לאכלם אין נראה שעושה כמלאכה כמלקט בשדה, וכמש"כ בספר 'חוט שני' הנ"ל דהאיסור הוא כשנראה שעושה כמלאכה, ובלא"ה הוא בכלל 'ואוכל' שכתב בשו"ע דמותר. וכן מבואר ממש"כ בקצה"ש הנ"ל בביאור דברי הגהות מרדכי דבכלכלה שאין הדרך להניח בכלי זה פירות מהשדה אין איסור, וכמו"כ בצלחת וכדומה אין נראה ממעשיו מלאכה שבשדה. וכן מבואר מהשעה"צ הנ"ל בסימן תק"א דכשמגבב עצים כדי להדליקם תיכף, אין איסור מעמר, וה"נ כשמאסף כדי לאכלם תיכף.

ומש"כ ה'חיי אדם' ו'אליה רבה' שאסור גם בבית היינו כשמאסף לתוך סלים וקופות שהם כלים שאין אוכלים בהם רק שומרים בהם הפירות, וכמבואר בלשונם שנקטו דוקא סלים וקופות (עיין בלשונם הנ"ל), אבל בכלים שאוכלים בהם אין נראה כעוסק במלאכה ואין כאן עובדין דחול.

שוב דברי המ"ב

ובזה יש ליישב דעת המ"ב, דבסימן ש"מ איירי כשאוספם למקום אחד ולא מניחם בכלי בזה התיר בבית, ובסימן ש"ט מיירי במניח בכלכלה דהוא כלי שעומד לאיחסון הפירות ובוזה אסור שם, דאנן לא נקטינן כהגהות מרדכי הנ"ל שכלכלה אינה כלי שאדם אוסף בה פירות מהשדה, דלרבינו יונה ורמב"ן דנקטינן כוותיהו יש איסור באסיפת פירות בכלכלה. ועכ"פ בנותן לכלי שניכר שעומד לאכילה נראה דאין חשש איסור בזה.

המורם מהנ"ל, דאף אם נחמיר באסיפת פירות שנתפזרו בבית וכדמשמע מהראשונים בסוגיין שלא תירצו שבבית מותר, וכדמשמע מלשון התוספתא והטור והחיי אדם והא"ר, מ"מ במניח לתוך צלחת וכדומה שהם כלים שמניחים בהם פירות כדי לאכלם אין איסור, ובמאסף פירות כדי לזורקם לאשפה גם אין לאסור, וכדמבואר במגן אבות ובשו"ת מהר"ח אור זרוע, ורק כשמאסף כדי להניחם לתוך הירקנית או המקור יש מקום להחמיר.

מוסדות קהל עדת ירושלים ישיבת המתמידים

ברכת מזל טוב חמה ולבנית

שלוחה בזה מקרב הלב להאי גברא רבה ויקירא, איש האשכולות ורב התבונות, הפועל גדולות ונצורות למען קהילתנו הקדושה, ומוסר נפשו ימים ולילות למען הצלחתה ושגשוגה, איש החסד

הרב **יהושע קרויזר** שליט"א

מנכ"ל המרכז הגדול לחינוך קהל עדת ירושלים ישיבת המתמידים

ולאביו החשוב, כביר החסד והמעש, איש האשכולות ורב התבונות ליבו פתוח כאולם למען הכלל והפרט, מגדולי תומכי מוסדותינו

הרה"ח רבי **ראובן קרויזר** שליט"א

לרגל תת ה' שמחה במעונם בהולדת הבן/הנכד במז"ט

יתן ה' וירון רוב נחת דקדושה ממנו ומכל יוצ"ח, ויזכו להמשיך בפעליהם הכבירים ביתר שאת וביתר עז למען כבוד ה' ולומדיה להגדיל תורה ולהאדירה, וזכות פעליהם הקדושים יעמוד להם ולכל משפחתם להתברך בכל מילי דמיטב בני חיי ומזוני רוויחי מתוך אושר עושר וכבוד כל הימים

בברכה

רבנן ותלמידהון

הישיבה הגדולה
תורת ה'
רח' מנחת יצחק 14

טנא מלא ברכות

למע"כ הני גברי רבה מחשובי מרביצי התורה בקהילתנו מורי דרכנו ומאירים נתיבותינו בנתיבות התורה במסירות רבה רמי"ם בישיבתנו הקדושה

הגאון רבי **ירמיהו דושינסקי** שליט"א
לרגל שמחת אירוסים בתו עב"ג במז"ט

הגאון רבי **משה מינצברג** שליט"א
לרגל שמחת אירוסים בתו עב"ג במז"ט

יהי רצון שירון מהם ומכל משפחתם רוב נחת דקדושה, מתוך אושר וכל מילי דמיטב ואך טוב וחסד ירדפם כל ימי חייהם אמן.

ההנהלה רבנן ותלמידהון

ישיבה לצעירים
אור התלמוד
רח' המגיד ממעזריש 3 ביתר עילית
ט.ר. 580577054

טנא מלא ברכות

למע"כ הני גברי רבה מחשובי מרביצי התורה בקהילתנו מורים דרכנו ומאירים נתיבותינו בנתיבות התורה במסירות רבה רמי"ם בישיבתנו הקדושה

הגאון רבי **טוביה כהן** שליט"א
לרגל שמחת נישואי בתו במז"ט

הגאון רבי **שלמה בריזל** שליט"א
לרגל שמחת הבר מצוה לבניו במז"ט

יהי רצון שירון מהם ומכל משפחתם רוב נחת דקדושה, מתוך אושר וכל מילי דמיטב ואך טוב וחסד ירדפם כל ימי חייהם אמן.

ההנהלה רבנן ותלמידהון

מרכז החינוך הגדול
קהל עדת ירושלים ישיבת המתמידים

ברכת מזל טוב שלוחה בזה

להמחנך הדגול, המאלפינו בינה ומנחנו בנתיבות התורה והיראה, חכו ממתקים וכולו מחמדים, מקים יוזם ומנהל "מפעל שעות רצופות" לבחורי הקהילה במסירות ובנאמנות

הגאון רבי **מאיר בלוי** שליט"א
לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי הנכדה בשעטו"מ

זכה לרוות מהם רוב נחת דורות ישרים ומבורכים ותשרה השמחה במעונו תמיד מתוך הרחבת הדעת.

ההנהלה צוות המדריכים התלמידים

ברכת מזל טוב

לאחינו וגיסנו היקר והחשוב, איש האשכולות ורב התבונות, האי גברא רבה ויקירא

הרה"ח רבי **אלימלך מינצברג** שליט"א
לרגל שמחת הולדת הבת במז"ט

יתן ה' וירון רוב נחת דקדושה ממנה ומכל משפחתו כל הימים.

המברכים מקרב לב משפחת מינצברג

בשורה טובה

הננו לבשר לציבור שוחרי התורה כי בימים אלו נמצאים אנו בשלבי עריכה מתקדמים של

אוגדן תורה ודעת כרך ו'
שנת תשע"ב-תשע"ג

ובעז"ה בימים הקרובים ייד תחת מכבש הדפוס אי לכך פונים אנו בזה לכל שוחרי התורה ונדיבי הלב, מי שמעוניין להנציח או לתרום להוצאות ההוצאה לאור, שיפנה למורינו ורבינו שליט"א

מכון 'כתבי בן מלך'